

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Reiffenstuel, Anaklet

Monachii, 1699

Tractatus II. De Legibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40206

TRACTATUS II. DE LEGIBUS.

Ratio ordi-
nis, I.

Sicuti Conscientia est actuum humanorum regula, proxima tamen seu intrinseca, ita & Lex est eorundem extrinseca seu remota regula, cui, ut actiones nostræ morales rectè fiant, conformandæ sunt. Quare Tractatus de Legibus ad Theologiam Moralem ex professo pertinere dignoscitur: nam quamvis Jurisconsulti Leges pertractent, id equidem faciunt diversâ planè ratione, videlicet in ordine ad Forum externum, pacemque Reipublicæ, ac Justitiam politicam procurandam, & conservandam; cum tamen Theologi de Legibus agant, quatenus sunt regulæ extrinseca seu remotæ actionum humanarum, quidnam nobis sit agendum aut fugiendum, præceptum vel prohibitum, ostendentes, quatenus sic hominem sibi obsequentem ad Finem ultimum, quò tendit, æternamque salutem dirigant atque perducant.

DISTINCTIO I.

De Natura Legum.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit Lex?

Lex, unde
sic dicatur? 2.

UT à nominis etymologia ordiamur, *Lex* dicitur à *legendo* eò quòd leges solebant olim in publicis tabulis scribi & populo legendæ proponi, ut sentit Isidorus lib. 2. *Etymol. c. 10.* Sive *Lex* dicitur à *ligando* eò quòd homines legibus ligentur, seu obligentur ad aliquid præstandum, vel omitt-

mittendum, ut inter alios vult Doctor noster 4. dist. 15. quaest. 2.

art. 1.

3. Solet autem Lex variis aliis nominibus appellari. Aliquando enim *Jus* vocatur, eò quòd definiat ac præscribat, quod justum est: Sic dicimus Jus Naturale, Jus Divinum, Jus Civile, ac Ecclesiasticum; quamvis strictius loquendo inter legem & jus detur nonnulla differentia: quia, ut dicitur c. Jus generale. dicit. 1. *Jus generale nomen est; lex autem juris est species.* Aliquando Lex dicitur *Statutum*, eò quòd sit stabilis atque firma. Quandoque etiam dicitur *Constitutio*, quia illam præcedere solet plurium consilium, & consensus quidpiam constituentium, seu simul statuentium. Quamvis verò Legis nomen latè sumptum quamcunque regulam, seu agendorum normam significet; quo sensu etiam regulæ Grammatices, & aliarum artium, solent vocari Leges: propriè tamen loquendo, & quantum ad propositum, Lex aliud non est, quàm regula quædam actionum humanarum, secundum quam vel ad benè agendum dirigimur, vel à malè agendo retrahimur, ut sic in genere moris benè ac honestè agere inveniamur. Et taliter agendo de Lege, sit

Varia legis nomina.

Et an lex differat à jure?

4. CONCL. I. Lex est recta agendorum ratio, à publica potestate communitati denuntiata, cum voluntate eam perpetuò obligandi, ad aliquid agendum, vel omittendum. Ita in re Doctores communiter, quamvis alii aliis verbis legem describendo utantur; prout Herincx *diss. 1. de Legib. q. 1.* ait: Lex nihil est aliud, quàm regula ab eo, qui potestatem habet, ordinata, obligans creaturam rationalem, ut illi se conformet: nam hujusmodi definitiones in re conveniunt, earumque particulæ magis patebunt ex dicendis.

Lex, quid?

5. CONCL. II. Lex ut sic immediatè dividitur in naturalem, & positivam: ex quibus Lex positiva subdividitur in Divinam, & humanam: & Divina iterum dividitur in Novam, & Veterem; humana verò in Jus Gentium, Ecclesiasticum, & Civile.

Varia legis divisiones.

6. *Lex naturalis* (quam alii *Jus naturale* appellant) dicitur ea, quæ non ex libera alicujus Legislatoris voluntate imposita est, sed congenita nobis cum ipsa natura, & ab hac profluens. Porro hujusmodi Legem naturalem dari in nobis, est de fide certum: sic enim lumen naturæ nobis dicitur, non esse furandum, non occidendum, non falsum testimonium dicendum, & hujusmodi. Hinc D. Paulus *Rom. cap. 2.* inquit: *Gentes, quæ legem non habent*

Lex naturalis.

lent (scriptam videlicet) naturaliter ea, qua legis sunt, faciunt. Et infra: Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium red- dente illis conscientia ipsorum, & alibi.

Et positiva,
quid, &
quomodo
differant?

7. *Lex positiva* (sive *Jus positivum*) est, & dicitur illa, quæ ex libera Dei, vel hominis, voluntate pendet. Et dicitur, *Lex positiva*, quia à Superiore non ex quasi necessitate, ac intrinseca exigentia objecti, sed liberè & contingenter ponitur. Differt autem à *Lege naturali*, quòd hæc sit invariabilis, illa verò variabilis. Deinde, quòd *Lex positiva* ex libera Legislatoris voluntate procedat; non item *Lex naturalis*, utpote quæ ex intrinseca exigentia objecti provenit. Insuper differunt in eo, quòd illa, quæ jure naturæ sunt prohibita, ideò prohibita sint, quia in se mala: quæ autem jure positivo prohibentur, ideò sunt mala, quia prohibita: sic enim comestio pomi vetiti in paradiso ideò fuit mala & peccaminosa, quia prohibita erat à Deo.

Lex positi-
va Divina,
duplex.

8. *Lex positiva Divina* est, quæ à Deo Opt. Max. in tempore lata, & condita est. Et hæc subdividitur in *Legem veterem*, quam pro tempore veteris Testamenti Deus ipse condidit, de multis disponendo, quæ ad *Jus naturale* non spectant; ut fuerunt *lex Circumcisionis*, *lex Agni paschalis*, & plurimæ aliæ *leges circa Cæremonialia*, & *Judicialia veteris Testamenti*. Et in *Legem novam*, seu *Evangelicam*, quam Christus Dominus, Deus simulque homo instituit, atque in novo Testamento observari mandavit; prout amplius patet ex *Sacra Scriptura*.

Lex positiva
humana,
quocuplex?
Jus Gentium.

9. *Lex positiva humana* est, quæ immediatè fertur ab homine. Unde & *Jus humanum* dicitur; & subdividitur in *Jus Gentium*, *Jus Civile*, & *Jus Ecclesiasticum*. *Jus Gentium* est *lex humana*, quam omnes populi & variæ gentes inter se servare debent: ut est consuetudo recipiendi Legatos sub lege immunitatis ac securitatis, libertas commerciorum inter gentes non inimicas, jus belli fundatum in potestate illa, quam una Respublica vel Monarchia suprema habet ad puniendam, vindicandam, atque reparandam injuriam sibi ab altera illatam: hæc enim, & alia hujusmodi, cum sint plurimum consona *Legi naturali*, omnium populorum consensu sunt recepta & constituta; ac proinde dicuntur esse de *Jure Gentium*.

Jus Civile.

10. *Jus Civile*, seu *Lex Civilis* dicitur ea, quæ ad civium politicam gubernationem, atque ad temporalia jura tuenda, ipsamque Rempublicam in pace & justitia conservandam ordinatur. Unde hujusmodi *Leges Civiles* circa ordinanda bona tempora-
lia

lia præcipuè versantur; & quia non omnium Nationum iidem sunt sensus & inclinationes (nam & *diversitatem corporum, diversitas sæpè sequitur animorum*, c. Quia diversitatem. de Concess. Præbend.) hinc non est unum idemque Jus Civile apud omnes gentes, sed variatur pro varietate locorum, temporum, personarum, aliarumque circumstantiarum. Et tales Leges Civiles sunt, quæ in Jure Civili continentur: item eæ, quæ dicuntur *Leges municipales*, quas quælibet Civitas sibi constituit.

11. *Leges tandem Ecclesiasticæ* (quæ alio nomine *Leges Canonice* appellantur) sunt illæ, quæ pro recta gubernatione Ecclesiæ, atque ad spiritualem animarum profectum, vel à Summo Pontifice, vel ab aliis Prælatiis atque Magistratibus Ecclesiasticis legitime conduntur. Et tales sunt, quæ cum in Jure Canonico continentur, tum à Conciliis Generalibus, Provincialibus, Synodalibus, aut etiam ab Ordinariis locorum legitimâ autoritate feruntur.

Leges Ecclesiasticæ, seu Canonice.

QUÆSTIO II.

De conditionibus Legis, ejusque differentia à simplici Præcepto.

12. **C**um optima sit lex, si rectè feratur, atque custodiatur, utpote quæ pravam concupiscentiam hominum, seu (ut loquitur Gregorius IX. in Proœmio Decretalium) *effrenatam cupiditatem sui prodigam, pacis emulam, matrem litium, materiam jurgiorum reprimere satagit*: hinc summè necessarium est, ejusdem conditiones rite cognoscere. Et quidem Isidorus, relatus *can. 2. dist. 4.* easdem paucis complectitur, dicendo: *Erit autem lex honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum patrie consuetudinem, loco temporisque conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.* Hæc ille. Brevis tamen omnes necessariæ Legis conditiones continentur in ejus definitione *num. 4.* allata, ubi dicitur: *Lex est recta agendorum ratio, à publica potestate communitati denunciata, cum voluntate eam perperuò obligandi, &c.*

Legis comia.

Legis conditiones generatim, quæ?

13. I. Igitur ad Legem requiritur, ut sit *recta agendorum ratio*; Lex debet esse recta agendorum

Siqui-ratio.

Siquidem lex iniusta non est absolutè dicenda *Lex*, sed solum cum addito, *Lex iniusta*: & si conlter, eam esse talem, non tenentur eidem subditi obedire. Unde de hujusmodi lege iniusta hic non agitur, sed tantum de iusta.

Ad eam re-
quiratur au-
thoritas in
Legislatore.

14. II. Ad rationem Legis requiritur legitima autoritas legem ferendi in Legislatore; quæ conditio indicatur in supra posita definitione per *ly*, à *publica potestate*. Porro hujusmodi potestatem condendi leges, & quædam universim, habet Deus ter Opt. Max. Deinde loquendo de legibus positivis humanis, eandem potest ferre Summus Pontifex in materia spiritali, & concernente animarum salutem, rectamq; Ecclesiæ gubernationem, pro toto Orbe Christiano: quia ipsi, tanquam suo in terris Vicario, commisit Christus Dominus in B. Petro Apostolo omnium suarum Oviu[m] curam, ut habetur *Matth. 16. & Ioan. 21.* Quin etiam alij Prælati Ecclesiastici inferiores. ut Episcopi, possunt leges quasdam ferre, quæ tamen solum astringunt proprij Territorij subditos. Similiter Imperator pro toto Imperio Romano, Rex pro suo Regno, alique Principes ac Magistratus sæculares pro suis subditis leges ferre possunt, juxta quod propria cujusque Potestas ac jurisdictio se extendit.

Et si que le-
gitima pro-
mulgatio.

15. III. Ad rationem legis requiritur legitima ejusdem promulgatio; quæ conditio in data definitione legis denotatur per *ly*, *communicati denuntiata*, id est, promulgata. Siquidem, ut habet receptum inter Jurisconsultos dictum ex can. 3. dist. 4. *Leges instituantur, cum promulgantur; firmanur, cum moribus utentium approbantur.* Verum de hac Legum promulgatione agetur ex professo *Quæstione sequenti.*

Et ut feratur
cum volun-
tate obligã-
di subditos.

16. IV. Requiritur, ut Lex à superiore feratur *cum voluntate obligandi*; id est, quod Legislator velit communicati quidpiam præcipere, eamque ad observantiam legis obligare: nam si Princeps tantum quidpiam consulat, aut à subditis fieri libenter se videre declaret, non autem clarè jubeat & præcipiat, lex non erit, sed consilium, aut beneplacitum Principis.

Lex quomo-
do debeat
esse perpe-
tua?

17. Tandem additur in allata definitione Legis *ly*, *perpetuò obligandi*. Per quam particulam denotatur, quod lex debeat esse perpetua, id est, lata cum voluntate subditos perpetuò obligandi. Ubi tamen perpetuitas legis non accipitur pro æternitate non habente principium, nec finem (alioquin nulla daretur lex positiva) sed accipitur pro duratione indefinita, quatenus lex debet ferri non pro uno duntaxat die, vel anno, sed cum vo-
lun.

luntate subditos perpetuò obligandi. Intellige, quantum est ex prima intentione Legislatoris, & nisi lex postmodum legitime revocetur.

18. Quæres, quomodo Lex differat à simplici Præcepto? Lex quomodo differat à simplici Præcepto
 Resp. differre in pluribus. Nam imprimis Præceptum simplex proximè ac immediatè fertur in personas singulares, earumque ossibus adhæret, quocunq; terrarum discesserint: Lex verò cen- setur immediatè afficere locum, seu territorium Legislatoris, atque hinc in subditos ibidem existentes transire. Et idcirco fit, quod leges territorij non obligent cives absentes; econtrà tamen præcepta superiorum, v. g. Prælatorum Regularium, obligent subditos, ubicunque existant: cum eis competat jurisdictio in subditos, non ratione loci, sed per se ac ratione personæ, propter votum Obedientiæ.

19. Deinde Præceptum tendit ad personas singulares, cum quibus plerumque extinguitur, nec transit ad successores; quale est, si pater quidpiam præcipiat filio, Abbas Religioso, Princeps huic vel illi subdito: Lex verò imponitur toti Communitati, & loquitur non tantum ad præsentis, sed etiam ad futuros; nam Lex est commune præceptum. L. 1. ff. de Legibus. Insuper Præceptum expirat morte præcipientis, & absque nova revocatione cessat cessante vitâ, aut officio præcipientis: Lex autem, & Statutum, durat etiam post mortem Legislatoris, semperque vim suam habet, donec revocetur, aut per contrariam consuetudinem legitime abrogetur. Siquidem Leges ex natura sua sunt perpetuæ, non autem Præcepta simplicia, seu quæ non feruntur per modum constitutionis generalis.

Q U Æ S T I O III.

De Promulgatione ad Legem requisita.

20. **C**ONCL. I. Ut Lex in Conscientia, & quo ad culpam vel pœnam obliget, certum est, requiri eius publicationem, seu promulgationem. Ita communis, ac præsertim Doctor Subtilis 4. dist. 3. quæst. 4. art. 2. ubi ex hoc infert, præceptum de recipiendo Baptismo in Lege Evangelica incepisse Jerusalem primùm in die Pentecostes, quando ibidem per Apostolos post receptum Spiritum sanctum solemniter promulgatum fuit.

fuit. Ratio est: quia Lex est communis vivendi regula, sive commune præceptum; ergo omnino publicari debet, ut ab omnibus observari, & quilibet secundum eam suas actiones instituire possit, prout lege jubente tenetur. & e contra transgressor legis juxta de meritum puniri valeat. Nam alioquin ignorantia merito excusaret subditum ab observantia legis: *Cur enim (inquit Imperator, Auth. Ut factæ novæ constitutiones Collat. 5.) culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint constitutiones?*

Leges, an interdum extendantur ad præterita?

21. Nec obstat, quod quandoque leges ad præterita etiam negotia extendantur, prout innuitur in Jure Canonico, *cap. ult. de Constitut. ibi: Cùm leges & constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi; nisi nominatim in eis de præteritis cavetur*: in quo proin postremo casu videntur leges obligare pro tempore, quo necdum fuerunt publicatæ. Confirmari potest hæc intantia ex *Regulis Cancellaria Apostolica*, quas singuli Summi Pontifices à principio sui Regiminis circa Causas Beneficiales, & Iudiciales facere, vel à suis Prædecessoribus factas renovare, augere, vel minuere solent; atque etiam (ita sonat earundem Præfatio) *ex tunc licet nondum publicatas, & suo tempore duraturas, observari volunt*. Quinimo Sixtus V. in Constitutione, *Cùm frequenter* (& habetur tom. 2. Bullarum Romani, *Constitut. 59. dicti Pont.*) damnavit conjugia per Eunuchoſ, & Spadones non solum contrahenda, sed etiam de facto jam contracta, eaque nulla & invalida declaravit; & consequenter Lex Pontificia videtur extendi posse etiam ad acta præterita, & obligare ante publicationem.

Et Regula Cancellaria nondum publicatæ obligent?

Quid de Constitutione Sixti V. irritante matrimonia Eunuchoſu de facto contracta?

Solutio præcedentium.

22. Resp. enim cum Lud. Engel, *tit. de Præbendis, n. 19.* & alijs, hæc & consimiles leges, in quibus nominatim sic cavetur, partim obligare quoad nullitatem actus in contrarium gesti, non verò quoad culpam, aut poenam; de qua posteriori obligatione duntaxat in proposito est sermo. Partim eas obligare intantum, quod Judex circa talia negotia etiamnum pendentia (id est, nondum sententialiter decisa) teneatur ferre sententiam conformiter tali legi de novo conditæ: prout per quoscunque Iudices fieri iubetur cit. Constitutione Sixti V. § 3. atque circa prædictas Regulas in Cancellaria Apostolica observari debet.

Scriptura non est de substantia Legis?

23. Patendum tamen, quod ad obligationem legis sufficiat quævis promulgatio, sive dein ea fiat per scripturam in publico loco affixam, sive voce præconis: siquidem scripturam ad substantiam legis non requiri, sed voce etiam, aliòve signo eam

com-

communitati denuntiari posse, fatentur passim Doctores. Nec obstat textus *can. 3. dist. 1. ibi: Lex est constitutio scripta.* Quia hoc dicitur partim ex eo, quia plerumque lex in scripturam redigi solet, ut perpetua eius memoria habeatur, perpetuisque temporibus inviolata perseveret: partim ad differentiam Juris consuetudinarij, quod dicitur *Ius non scriptum*, prout habetur §. *Constat. Instit. de Iure naturali, gentium, & civili.*

24. CONCL. II. Leges Civiles à supremo Principe Imperij (puta, ab Imperatore) pro pluribus Provinciis latæ, ut subditos obligent, requiritur earundem promulgatio in singulis respectivè Provincijs; & si sint latæ absque alia temporis determinatione, non obligant, nisi primùm post duos menses à tempore promulgationis legis. Ita Theologi, & Jurisconsulti communiter. Ratio est: quia ita expressè constitutum est in Jure Civili, atque approbatum praxi & consuetudine Sacri Romani Imperij: siquidem in Auth. *Vi facta nova constitutiones, &c. Collat. 5.* Rubrica Tituli absolutè sic loquitur: *Vi facta nova constitutiones post insinuationem earum post duos menses valeant.*

Leges Imperatorum, qualem requirant promulgationem?

25. Solum nota cum Doctoribus passim, hanc Imperatoriam Constitutionem non habere locum in Statutis inferiorum Principum, vel Civitatum; quippe quorum jurisdictio est angustior. Unde per se loquendo, & nisi aliud in ipsamet Lege præscribatur, aut de longa consuetudine fuerit observatum, Statuta inferiorum Principum sufficienter promulgantur unicâ solemnè publicatione factâ in Curia, aut præcipua Civitate: & tunc, si certum tempus expressum non habeant, obligant scientes statim, ignorantes autem post tempus arbitrium, quo rationabiliter potest præsumi de ipsorum noticia, & quòd post tale tempus non debuissent Constitutionem ignorare.

Quid de Statutis inferiorum Principum?

26. CONCL. III. Et si communior Doctorum sentiat, quòd Lex Pontificia, simul ac Romæ in Curia, aliisque locis consuetis solemniter fuerit promulgata, quantum est ex se, sive in actu primo, ubique terrarum vim obligandi habeat: opposita tamen sententia, requirens ad obligationem earum saltem pro Foro interno, seu conscientia, promulgationem Constitutionum Pontificiarum in singulis Diocesisibus vel Provinciis, non est improbabilis. Hæc Conclusio ex proposito sic ponitur ob magnam sententiarum, atque rationum varietatem, & plurimas inde deducendas consequentias, quæ meliùs relinquuntur iudicio Superiorum, utpote quibus in dubio subditi obedire tenentur.

Lex Pontificia Romæ promulgata, an illic obliget pro toto Mundo?

K

27. Ra-

Fundamen-
ta sententiæ
affirmatiuæ.

27. Ratio prioris, & communioris sententiæ, quod nimirum sola promulgatio Constitutionum Pontificiarum Romæ facta sufficiat ad earum obligationem, desumitur in primis ex Jure Canonico, cap. 1. de Postulat. Prælat. ubi dicitur, quod *id solum sufficit, ut ad constitutionis Pontificiæ observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publicè promulgatam*: atqui hoc jam fit, si Bulla Pontificia Romæ promulgatur, & de tali promulgatione cuiuspiam certò conitet; ergo. Confirmatur hæc sententia ex praxi, & stylo Curie Romanæ: siquidem in Curia Romana totius Orbis lites deciduntur juxta Constitutiones Pontificias Romæ publicatas, etiam si alibi promulgatæ non sint: hoc autem non videretur justum esse, & æquitati consentaneum, si dictæ Constitutiones non obligarent ubique, haud obitante, quod in aliis Provinciis non sint publicatæ. Accedit, quod Urbanus VIII. in Bulla, *In eminenti* (quæ habetur tom. 5. Bullarij Romani, *Constit. 288. dicti Pont.*) §. 12. expressè declaraverit, ad obligationem illius Bullæ sufficere solam publicationem Romæ factam, nec aliam in Regnis, Provinciis, vel Civitatibus requiri; ergo à pari idem dicendum de cæteris.

Corollari-
um pro hac
sententia.

28. Ex hac sententia, quam sequitur communior Doctorum, ac præsertim Layman *lib. 1. Tract. 4. c. 2. n. 4.* infert citatus Author, quod Lex Pontificia, simul ac Romæ publicata est, quantum est ex parte sui, ac in actu primo, omnem obligandi vim habeat pro toto Orbe Christiano: cur autem quoad actum secundum (id est, ut re ipsâ aliquis constingatur) non statim omnes obliget, id ait non provenire ex defectu legis, aut promulgationis, sed ex defectu alicujus conditionis accidentalis, puta quia eam aliqui ignorant. Et ita communiter discurrunt Doctores hujus primæ sententiæ.

Fundamen-
ta sententiæ
negatiuæ,
ab autheri-
tate.

29. Altera verò pars Conclusionis, continens sententiam Doctorum, asserentium, non sufficere solam promulgationem Romæ factam, probatur in primis ab autoritate: siquidem ita sentiunt Navarrus *cap. 23. Manualis num. 44.* Medina *1. 2. quest. 90. art. 4.* & insuper pro hac sententia Azorius *tom. 1. lib. 5. cap. 3. q. 3.* (sed postea secutus priorem sententiam) citat Abbatem, Antonium Butrium, Imolam, Lignanum, Zabarellam, Felinum, & alios. Eandem sententiam novissimè secutus est Petrus Marchantius *tom. 2. Tribunalis. tract. 1. tit. 8. quest. 5.* ipsamque ex professo docet Bernardus Sannig *tom. 3. Theologia, tract. de Legibus, dist. 3. quest. 6.* atque probabilem cen-
set

set Pirhing, tit. de Constitut. n. 31. & sequitur Ludov. Engel, tit. De Constit. num. 67. ubi etiam respondere conatur ad cap. 1. De Postulat. Pralat. pro favore prioris sententiæ supra num. 27. allegatum.

30. Fundamentum hujus posterioris sententiæ est: quia Pontifices volunt Jus Civile servari, ubicunque iure Canonico nihil est specialiter constitutum, juxta illud c. 1. De novi operis nuntiatione: *Sicut Leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur*: atqui circa modum promulgandi Leges Ecclesiasticas, in iure Canonico nihil habetur clarè constitutum; ergo erit recurrendum ad Jus Civile, quod ad Legum obligationem requirit, ut promulgentur in singulis Provinciis, juxta dicta n. 24. Confirmatur: quia ipsimet summi Pontifices defacto in quibusdam legibus requirunt, & mandant publicationem fieri in singulis Provinciis & Diocesisibus, ut patet ex cap. cum infirmitas. de poenic. & rerum. & Bulla Urbani VIII. quæ incipit, *Pastoralis* (& habetur tom. 4. Bullarum Romani, *Constit. 62. dicti Pont.*) & alibi: sed frustra hoc fieri videretur, si generaliter, & absque alia speciali declaratione (quod additur propter Bullam num. 27. citatam) Romanus Pontifex per legem Romæ promulgatam illic totum Mundum obligare intenderet. etiam pro Foro conscientie; ergo.

Et ratio est.

31. Confirmatur secundò: quia, ut eleganter discurret Sanguis loc. cit. ipsa met lex Christi Domini non fuit sufficienter Ierosolymis in ipso die Pentecostes pro toto Orbe promulgata, uti omnes concedunt; ergo neque lex Pontificia Romæ duntaxat promulgata. Consequentia tenet, nisi detur disparitas. Unde (infert citatus Author) ex hac sententia patet, quomodo multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regnis, & Provinciis, non obligent defacto, eò quòd ab Ordinariis locorum aut ex negligentia, aut aliis de causis gravibus, v. g. ob laicam potestatem, vel defectum finis legis non fuerint debite promulgatæ in suis Diocesisibus, iuxta Patrum voluntatem & mandatum; contra quas longa consuetudo populi contraria invaluit, & vim contrariæ legis tandem obtinuit. Hastenus ille.

Confirmatur hæc sententia.

32. Quantum ad praxin attinet, in hac sententiarum & rationum varietate, subditis standum imprimis erit iudicio Superiorum suorum; nam his in dubio obedire tenentur. Deinde attendenda est praxis, & consuetudo locorum, ut more quæ est tantæ efficacis, ut non tantum Jus dubium interpretari possit

In praxi quid obsequandum?

(nam consuetudo est optima legum interpres, c. Cum dilectus. de Consuet. & L. 36. ff. de Legibus) sed etiam legi ceteroquin manifesta debito tempore derogare, cap. ult. de Consuetud.

QUÆSTIO IV.

De Acceptatione Legum.

Legem acceptari, & usu recipi, quid?

33. **A**dvertendum, quod Lex post promulgationem debite factam tunc censetur acceptari, quando Communitas eam approbat verbo, scripto, aut alio signo, vel quando ipsam in casu occurrente observat. Deinde dum Communitas legem observat, dicitur Lex etiam esse usu recepta. Hoc prænotato sit

Ad legem, an requiratur acceptatio populi?

34. **CONCL. I.** Ad naturam, & intrinsecam constitutionem Legis humanæ non requiritur acceptatio populi, quamvis per acceptationem & usum Lex accidentaliter perficiatur, seu confirmetur. Ita communior Doctorum, hoc intelligentium tum de Lege Imperatoria, tum Pontificia. Ratio est; quia supremo Principi, utputa Summo Pontifici, aut Imperatori, neque voluntas, neque potestas deest subditos obligandi ad observantiam suæ legis. Non quidem voluntas, uti supponitur; eò, quod velit condere novam legem. Neque deest potestas; quia Summo Pontifici in rebus spirituales gubernationem concernentibus, tenentur obedire omnes Christiani, tanquam Pastori universali, Christianique in terris Vicario. In Imperatorem verò populus Lege aureâ omnem potestatem contulit. L. 1. ff. de Constitut. Principum.

Leges firmantur, cum moribus utentium comprobantur, quemodo?

35. Nec obstat illud Gratiani can. 1. dist. 4. *Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium comprobantur.* Resp. enim, in primis textum hunc aperte stare pro Conclusionem, dum concedit, leges jam institui per legitimam promulgationem, ac proinde ante earum acceptationem. Resp. ulterius, illud, quod subiungitur, *Firmantur, cum moribus utentium comprobantur*, non de firmitate intrinseca & substantiali intelligendum esse, utpote quam leges jam ante earum acceptationem habent; sed de quadam extrinseca duntaxat & accidentali firmitate, quatenus leges moribus utentium comprobantur, non facile amplius per contrariam legem, vel consuetudinem abrogantur.

gantur. Sive (ut loquitur Fagnanus in c. Treugas, n. 49. de Treuga.) leges ex moribus utentium accipiunt firmitatem stabilitatis, non autem firmitatem autoritatis.

36. CONCL. II. Si lex justa est, tenetur eam populus acceptare sub peccato: nisi habeat justam causam non acceptandi. Ita communis Doctorum, paucis exceptis, quorum tamen sententia novissimè ab Alexandro VII. rejecta est, dum ab ipso inter alias propositiones etiam sequens, ordine 28. damnata fuit: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.*

Si lex justa est, tenetur eam populus acceptare.

37. Dicitur in Conclusionem, nisi habeat justam causam non acceptandi. Nam quando subest rationabilis causa à Principe verisimiliter ignorata, secus erit dicendum. Idem dic, quando ex circumstantiis contraria Principis voluntas satis colligitur; prout v. g. præsumi posse videtur in lege valdè difficili, nimiumque durà & gravi, quòd Princeps non intendat ab initio absolute obligare; sed solum tentare populi sensum, & quomodo is tali legi sese accommodet, ut juxta eum valeat postmodum Princeps legem vel plenè confirmare, vel relaxare, ac moderari. Interea tamen populus in tali casu non potest simpliciter rejicere legem, sed debet ad Principem recurrere per remedium supplicationis pro sublatione legis: qua stante supplicatione, licitum est populo, suspendere obligationem legis; prout in simili habetur c. Si quando. de Rescriptis, & notat Sannig Dist. 3. de Legib. quaest. 7. n. 4. post Rodriquez, Bonacinam, & alios.

Nisi habeat justam causam non acceptandi; & quid tunc agendum?

38. Addit Layman lib. 1. tract. 4. c. 3. n. 3. quamvis Lex Pontificia spectatà suà naturà, quantum est de se, seu in actu primo, mox habeat vim obligandi subditos in toto Mundo: tamen quod attinet ad praxin, peccati damnandos non esse, neque puniendos singulos è Communitate, si legem Pontificiam in sua Diocesi neque promulgatam, neque usu receptam, ipsi quoque non observent; de quo plura citatus Author.

Quid de singularibus quoad praxin?

39. CONCL. III. Et si primi, qui legem Pontificiam, vel Diocesanam ritè latam, & sufficienter promulgatam non receperunt, neque observârunt, peccaverint, nisi justam causam habuerint non acceptandi, successores tamen eorum illam non observando amplius non peccant. Ita Pirhing, tit. de Constitut. n. 42. & alii. Ratio est: quia, postquam talis Lex longo tempore in Diocesi non est unquam recepta, neque observata, existima-

Peccant non recipientes, neque observantes justam legem, donec usu contrario abrogata sit.

stimare possunt successores. illam per non usum, ac vi contrariæ consuetudinis jam præscriptæ abrogatam esse.

Cur multæ
Bullæ Pontificiæ in
variis Re-
gionibus
non obli-
gent?

40. Et ex his patet (inquit Herincx *disp. 3. de Legib. n. 117.*) quomodo multæ Leges, ac Bullæ Pontificiæ, in variis Regionibus non obligent; videlicet, quia vel in iis neque publicatæ, neque acceptatæ fuerunt; vel quia defectu publicationis, & acceptationis, eito ab initio culpabili, tandem in perfectam desuetudinem deierunt. Illud autem plerumque oritur ex eo, quod Ordinarii fre puerter advertant, aut existiment, ac sæpè non sine fundamento, Leges varias non congruere publicæ utilitati suarum Diocessum ob inueteratas, & rationabiles earundem consuetudines, genium plebis, defectum finis legis, v. g. quia lata fuit ob pericula & defectus, qui ibidem generatim non grassantur, imò vix noscuntur. Interdum etiam Ordinarii ob potestatem Laicam non possunt exequi pro libitu suo mandata Apostolica. donec tandem tractu temporis eadem abeant in desuetudinem.

QUÆSTIO V.

Quænam opera, & an etiam actus interni, per Legem humanam possint præcipi, vel prohiberi?

Lege hu-
manâ quæ-
nam gene-
ratim præ-
cipi possint?

41. **C**ONCL. I. Lege humanâ, sive Ecclesiasticâ, sive Civili, possunt præcipi non solum opera iustitiæ, sed etiam aliarum virtutum; dummodo non sint nimis ardua, atque difficilia. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia Legislator potest eiusmodi actiones præcipere, quæ sunt utiles bono communi; aut prohibere, si earum omissio Communitatæ expedire videatur: atque non sola opera iustitiæ, sed etiam actus aliarum virtutum, expediunt quandoque bono communi; ergo.

Corollaria.

42. Sic imprimis Lege Ecclesiasticâ præcipiuntur opera virtutis Temperantiæ, & Religionis, indicendo certorum dierum ieiunium, ac præcipiendo devotam Missæ auditionem diebus Festivis, & huiusmodi, ut sic populus Christianus ad veri Dei cultum exerceatur, atque in bonis operibus exercendis amplius confirmetur. Deinde ob eandem rationem possunt lege humanâ præcipi, aut prohiberi, actiones cæteroque ex natura sua

in-

indifferentes : prout prohibetur Christianis deferre arma ad Infideles, item labor servilis diebus Festivis, & hujusmodi.

43. Dicitur notanter in Conclusionem, dummodo non sint nimis ^{Confilia Evangelica, an possint præcipi?} ardua, atque difficilia : siquidem lex debet esse possibilis, & secundum naturam hominum, id est, humanæ conditioni accommodata. Et hinc Ecclesia non potest absolute præcipere actus consiliorum Evangelicorum, nimirum perpetuæ Castitatis, Paupertatis, atque Obedientiæ Religiosæ : hæc enim, licet ex postfacto rectè præcipiantur illis, qui ad eorum observantiam sese prius per votum solemne Professionis Religiosæ voluntariè obligaverunt, utpote qui virtute sui voti ad observantiam ipsorum jam obligantur, juxta Psalm. 75. *Vovete, & reddite Domino Deo vestro, &* alibi : universaliter tamen, & ante spontaneam obligationem rationabiliter præcipi non possunt.

44. CONCL. II. Insuper Legis prohibitoriæ materia sunt ^{Materia legis prohibitoria, quæ?} omnia illa, quæ iustitiæ, aliisque virtutibus, quarum observatio Republicæ utilis est, simulque facilis, contrariantur. Ratio est : quia leges feruntur in bonum Communitatis ; ergo iuste prohibentur ea, quæ bono communi contrariantur.

45. CONCL. III. Potest idem actus pluribus legibus, & pluribus titulis præcipi, aut prohiberi ; puta Lege naturali, divinâ, ac humanâ simul. Ita communis Doctorum. Ratio est : quia nihil impedit, quò minus idem actus pro meliori juris Divini, aut naturalis observatione, vel declaratione, jure in super humano prohibeatur. Sic enim furtum, aut homicidium voluntarium, non solum jure naturali ac Divino, sed etiam Lege humanâ tum Ecclesiasticâ, tum Civili, sub gravissimis pœnis prohibetur ; econtra verò honor debitus parentibus, aliisque legitimis Superioribus, deferri mandatur.

46. CONCL. IV. Actus merè interni non possunt ullâ Lege ^{Actus interni nequeunt lege humanâ præcipi.} humanâ, sive Civili, sive Ecclesiasticâ, per se ac directe præcipi. Ita communior & probabilior Doctorum. Ratio est : quia solus Deus est secretorum cognitor, & iudex ; atque, ut dicitur Psalm. 7. *Scrutans corda, & renes Deus.* Hinc etiam *1 Regum 6.* habetur : *Homo videt ea, quæ parent ; Deus autem intuetur cor.* Confirmatur Conclusio. Siquidem *Ecclesia non judicat de occultis*, ut dicitur *cap. Sicut tuis de Simonia* & alibi. Et hac de causa Hæresis, aut Simonia, vel Usura merè mentalis, quamvis coram Deo sint ex genere suo gravia peccata, nihilominus pœnas juris non incurrunt ; prout communiter docent tum Theologi, tum Canonistæ. Imò est vul-

vulgarum inter Jurisconsultos dictum, & habetur can. Cogitationis de pœnit. dist. 1. *Cogitationis pœnam nemo patitur*: intellige, ab homine, benè tamen à Deo, ut explicat Glossa ibidem.

Per se & directè. 47. Notanter autem dictum est in Conclusionè, *actus merè interni per se, & directè non possunt præcipi lege humanâ*: nam per accidens, & concomitanter benè possunt sic præcipi, ut mox dicetur. Hinc sit

Benè tamen indirectè & concomitanter, 48. CONCL. V. Prædictis tamen non obstantibus, possunt actus aliqui interni Lege humanâ præcipi, vel prohiberi per accidens, seu indirectè & concomitanter, quatenus requiruntur ad moralem substantiam actuum externorum. Ita communior, & probabilior Doctorum. Sic quippe Ecclesia præcipit diebus Festivis devotam auditionem Missæ, atque Confessionem Sacramentalem saltem semel in anno peragendam, ad quam utique illinc requiritur interior attentio, hinc autem dolor de peccatis. Similiter, cum legitimus Superior Sacerdoti præcipit, ut Missam celebret, eamque pro tali intentione applicet, vel Sacramentum Baptismi aut Pœnitentiæ administret; consequenter etiam per accidens, seu indirectè & concomitanter præcipit, ut habeat internam intentionem sacrificandi, Missamque applicandi, aut baptizandi, vel à peccatis pœnitentem absolvendi: utpote cum sine ea tales actus validè elici, atque moraliter subsistere non possint.

Ratio ulterior Conclusionis. 49. Ratio ulterior Conclusionis est: quia leges & præcepta homini imponuntur, ut ea humano modo impleat, non brutorum more; ergo sicuti opus præceptum violari non potest, nisi per actum, vel omissionem humanam ac liberam, ita neque impleri: unde si quis ebrius, vel dormiens, die Festo Missæ interfuit, non satisfacit præcepto, quia ipsam non audit actu humano ac morali. Accedit, quòd in prædictis casibus actus illi exteriores sine ullo actu interiori, attentione scilicet vel intentione, forent mera simulatio, Deo & hominibus execrabilis.

Solutio objectionum. 50. Et hac ratione, nimirum ritè distinguendo, & concedendo, quòd Ecclesia possit quidem præcipere actus internos indirectè, & concomitanter ut conjunctos externis, non verò per se & directè; solvuntur plures objectiones, & instantiæ, quæ in præsentia materia fieri possunt.

Lege humanâ nunquã potest præ- 51. CONCL. VI. Quamvis Lege humanâ nunquam possit præcipi aliquid injustum, ac inhonestum, seu peccaminosum; nihilominus aliquando licitè permittuntur quædam injusta, atque

que inhonesta ad evitacionem majoris mali, non quidem approbando minus malum tanquam licitum, sed dissimulando ejus poenam. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis patet ex ipsa definitione Legis; alioquin enim ipsa foret iniqua, sicque non obligaret. Ratio verò secundæ partis est: quia quando utrumque malum omni diligentia possibili per legem evitari non potest, locum habet illud vulgatum, *Ex duobus malis minus est eligendum*; non quidem approbando minus malum, sed quatenus utrumque impediri amplius non potest, minus eligendo tanquam medium ad evitandum majus malum.

cipi inhone-
stum, bene
tamen
permitti.

DISTINCTIO II.

De Obligatione Legum.

QUÆSTIO I.

De Obligatione Legis Veteris, ejusque cessatione.

I. **A**dvertendum cum communi Theologorum, quod præcepta veteris Legis, seu Mosaicæ, fuerint in triplici differentia. Alia siquidem fuerunt *Præcepta moralia*, quæ ad morum disciplinam spectabant: qualia sunt, *Non occides, Non machaberis*, & hujusmodi, quæ etiamnum remanserunt, & obligant, non quatenus Leges veteris Testamenti, sed quatenus sunt Juris Naturalis. (a) Alia fuerunt *Præcepta ceremonialia*, quæ ad cultum Dei pertinebant, ac præscribebant, quomodo, & quibus ceremoniis in veteri Testamento Deus fuerit colendus, ut sic populus Judaicus, ad idololatriam propensus, ab eadem retraheretur: ut Circumcisio, varii ritus Sacrificiorum, esus Agni Paschalis, & plura hujusmodi, quæ passim in veteri Testamento, ac præsertim in libris Moysis reperiuntur. Et tandem alia fuerunt *Præcepta judicialia*, quibus constituebatur rectus ordo populorum inter se, tum quoad communitatem, atque in exercendis judiciis observandus: hujusmodi enim præcepta fuerunt veluti quædam justitiæ, inter homines illos observandæ, determinationes, ad quas Judices populi Israëliti in decisionibus occurrentium litium, atque causarum, attendere debuerunt.

Præcepta veteris Legis alia moralia,

(a) Ut dicitur. n. 11.

Alia ceremonialia,

Et alia judicialia.

L

2. Por-

Unde dicitur
divisio de-
sumatur?

2. Porrò hæc triplex præceptorum veteris Legis divisio clarè habetur *Deuteron. cap. 6.* ubi dicitur: *Hæc sunt præcepta, & cæremonia, atque judicia*; qualia alibi sæpiùs leguntur. Hinc D. Apostolus *Roman. 7.* loquens de Lege veteri, vocat illam *Mandatum sanctum, & justum, & bonum. Sanctum* quidem quoad præcepta cæremonialia, utpote quibus homo peculiariter ordinatur ad Deum, ejusque cultum exequendum. *Justum*, propter præcepta judicialia, quibus homo maximè ordinatur ad proximum, ut præbeat unicuique quod suum est. *Bonum* tandem propter præcepta moralia, quæ per se continent bonitatem atque honestatem, & ordinant hominem potissimùm ad se ipsum. Hoc prænotato sit

Lex vetus
obligabat
solos Iu-
dæos per se
loquendo.

3. CONCL. I. Lex vetus per se loquendo obligabat solos Judæos. Ita Herincx *disp. 2. de Legibus, quest. 2. num. 15.* estque communis Theologorum. Ratio est: quia ad Judæos solos Lex illa dirigebatur, illisque solis fuit promulgata, ut constat ex Sacra Scriptura passim; atqui lex non obligat nisi eos, ad quos dirigitur, & quibus injungitur; ergo.

An etiam
obligant
Gentiles?

4. Dicitur, *per se loquendo.* Quia in primis liberum fuit aliis Nationibus, legem Mosaicam assumere, eamque profiteri per susceptam Circumcisionem; hæc enim erat janua Legis Evangelicæ, ejusque sacramentorum. Deinde quamvis præcepta moralia non obligaverint Gentiles, in quantum erant per positivam Dei iussionem in Lege Mosaica mediante Decalogo renovata; nihilominus etiam Gentiles tenebantur ejusmodi præcepta moralia observare, in quantum erant juris naturæ.

Cessavit
introducã
Lege Evan-
gelicã,

5. CONCL. II. Lex vetus, ejusque obligatio cessavit introductã Lege Evangelicã. Ita conclusio est de fide; & habetur *Actor. cap. 15.* ubi à sanctis Apostolis in Concilio Jerosolymitano congregatis, ex instinctu Spiritus sancti decretum fuit, atque promulgatum, non amplius obligare Circumcisionem, aliãque Legalia veteris seu Mosaicæ Legis. Idem patet ex tota Epistola D. Pauli ad Galatas, & alibi. Unde in Jure Canonico, *Cap. Majores. de Baptismo*, habetur: *Absit, ut in illam damnatam hæresin incidamus, quæ perperam affirmabat, Legem cum Evangelio, & Circumcisionem cum Baptismo servandam.*

Circumci-
sio, & alia
cæremoni-
alia Legis

6. CONCL. III. Circumcisio, & alia Præcepta cæremonialia veteris Legis, defacto in Lege Evangelica non solum penitus obligare cessarunt, sed insuper eorum observatio est prohibita; illi-

illicita, & mortifera, seu mortem animæ afferens. Ita omnes ^{veteris de-} Catholicæ; & patet ex allatis auctoritatibus, de quibus ^{facto sunt} *num. præc.* Accedit ratio: quia omnes cæremoniæ illæ fuerunt umbra & figura futurorum juxta illud I. Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant eis*: fuerunt enim Cæremonialia principaliter instituta ad præfiguranda Christi Mysteria ut futura, ejusque tanquam Messia in Lege promissi adventum; ergo cum ejusmodi adventus, aliaque olim præfigurata Mysteria Christi jam fuerint completa, oportuit, ut & illæ cæremoniæ cessarent, ne alioquin significando aliquid ut futurum, quod tamen reverà jam effectum, falsum significarent.

7. Patendum tamen est cum D. Augustino *Epist. 9. & 10. ad S. Hieronymum*, & Theologis communiter, quod usus atque observatio Legalium, seu Cæremonialium veteris Legis, etiam post Christi mortem, atque promulgationem Evangelii, fuerit ad aliquod tempus licitus; modò in eis non collocaretur ulla spes salutis, neque ea observarentur ut signa præfigurativa futurorum. Ratio est: quia ipsimet Apostoli sæpius observarunt Legalia post Evangelium jam promulgatum; ergo eorum observatio fuit ad tempus licita, & non illicò mortifera. Antecedens patet: sic enim *Actorum cap. 16.* S. Paulus legitur circumcidisse Timotheum; & *Actorum cap. 21.* idem S. Apostolus, de consilio Seniorum, purificatus ascendit in Templum. Congruentiam hujus optimam addit D. Augustinus *loca cit.* ut videlicet Synagoga sepeliretur cum honore, simulque Judæorum scandalum omne evitaretur; sicque ipsi faciliùs possent ad Fidem Christi converti, dum advertabant suas cæremonias, utpote pro tempore veteris Legis bonas, sanctas, atque à Deo præceptas, non ita subito abrogari, atque contemni, sicuti ritus Gentilium.

8. Cæterùm successu temporis, postquam veritas Evangelii magis, magisque Mundo illuxit, umbra Legis tandem omninò evanuit; adeò ut jam *Actorum cap. 15.* appelletur *Hæresis Pharisæorum, qui crediderunt dicentes, quia oportet circumcidi, & præcipere quoque servare legem Moysi.* Unde patet, jam illo tempore non amplius obligasse legem Moysi. Quo autem tempore ea cœperit esse illicita, ejusque observatio mortifera, variant Theologi; cum illud ex sacra Scriptura clarè non constet, & post dictum Concilium Jerosolymitanum adhuc D. Paulus circumciderit Timotheum, atque ipse purificatus ascenderit in Templum,

plum, ut proximè dictum. Sunt, qui Legalium usum volunt fuisse licitum usque ad viginti quinque annos circiter post Christi Passionem, nonnulli ultra: quamvis certum videatur, quòd ante mortem S. Ignatii Martyris, ac tertii post S. Petrum Ecclesie Antiochenæ Episcopi, res ista jam fuerit per Ecclesiam decisa, ut notat Bernardus Sannig. *Dist. 2. de Legibus, quest. 3. num. 9.*

Præcepta
judicialia
Legis vete-
ris, quomo-
do sint eva-
cuata?

9. CONCL. IV. Præcepta judicialia veteris Legis per adventum ac mortem Christi, atque prædicationem Evangelii, fuerunt quidem evacuata, ita ut desinerent vi illius Legis obligare; nihilominus ob naturalem æquitatem potest eorum aliquorum observatio etiam nunc per Prælatos Ecclesie præcipi. Ita D. Thomas 1, 2, q. 104, art. 3. & alii communiter.

Differentia
inter cære-
monialia, &
judicialia
Legis vete-
ris.

10. Unde est differentia inter Præcepta cæremonialia, & judicialia Legis veteris. Nam cæremonialia adeò sunt evacuata, ut non solum sint mortua, sive nullius amplius obligationis, aut utilitatis; sed etiam mortifera, ita ut illicitum sit ea observare tempore Legis Evangelicæ. Judicialia verò, etsi non obligent tempore Legis gratiæ vi veteris Legis, imò nec observari possint ex obligatione ipsius: tamen ob eorundem convenientiam, & æquitatem naturalem, possunt etiam defacto absque peccato observari, imò de novo præcipi per eos, quorum est condere leges; prout hoc in nonnullis eorum fieri, patet inductione. Sic imprimis defacto solvuntur Decimæ Parochis, aliisque Ecclesie Ministris, quia Jure naturali, simulque Divino, debetur necessaria sustentatio Ecclesie Ministris, juxta illud Salvatoris, Matthæi c. 10. *Dignus est operarius cibo suo.* Et 1. Corinth. 9. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus?* & alibi. Similiter, quamvis mulier post partum statim possit ingredi Ecclesiam, nec teneatur abstinere per certos dies secundum Legem Mosaicam; si tamen puerperæ ex veneratione voluerint aliquamdiu abstinere, earum devotio admittitur in Jure Canonico c. un. de Purificatione post partum. Idem patet in pluribus similibus passim occurrentibus.

Præcepta
moralia ip-
sus obligant
defacto, &
quare?
(b) Et di-
ctum n. 5.
& seq.

11. CONCL. V. Præcepta moralia etiamnum obligant, non quidem vi veteris Legis, sed quatenus sunt Juris naturalis, aut in Lege Evangelica per Christum denuò renovata. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis est: quia Lex vetus per Christi adventum, & mortem, fuit evacuata; (b) ergo vi ipsius præcepta moralia amplius non obligant. Ratio verò secundæ par-

partis est: quia omnia Praecepta moralia veteris Legis reducuntur tum ad geminum Praeceptum Dilectionis Dei & proximi, tum ad praeccepta Decalogi: haec autem obligant de Jure naturali, simulque sunt per Christum renovata, ut habetur *Matth. cap. 19. Marci 10. & Lucae 18.* ergo.

QUAESTIO II.

De Obligatione Legis novae, seu Evangelicae, eiusque perfectione.

12. **A**Dvertendum, quod Lex nova varijs nominibus appellatur. Et primo quidem dicitur *Lex Evangelica*, eo quod in quatuor Evangeliiis. vel potius in quatuor libris unius Evangelij contineatur registrata. Secundo dicitur *Lex nova*, vel in comparatione Legis veteris seu Mosaicae, vel quia totum hominem per gratiam renovat. Tertio dicitur *Lex libertatis*, *Jacob. c. 2.* Item *Lex fidei*, *Rom. c. 3.* Et tandem *Lex gratiae*, eo quod non solum gratiam multo copiosorem conferat virtute Sacramentorum, ac in veteri Lege contigit; sed insuper contineat, & afferat omnis gratiae Authorem Christum Jesum. His praenotatis sit

Lex nova; quibus nominibus appellatur?

13. CONCL. I. Lex Evangelica à Christo Domino condita est, & lata pro toto Mundo; adeoque ad eam, atque ad suscipiendum Baptismum obligantur etiam Judaei, & Gentiles. Ita omnes Theologi. Prima pars, quod nempe Christus sit author Legis Evangelicae, desumitur ex illo *Isaia 33.* ubi de Messia venturo, seu Christo Domino propheticè praedicitur: *Dominus iudex noster, Dominus Legisfer noster.* Unde & in Evangelio passim, ac praesertim *Ioan. c. 14.* Christus de suis legibus ait: *Mandata mea servate.* Altera pars, quod nempe Christus Legem Evangelicam tulerit non pro uno duxtaxat populo, sed pro universo Mundo, ipsemet expressit *Matth. cap. ult.* praecipiens Apostolis: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: docentes eos servare omnia, quaecunque mandavi vobis.* Et *Marci cap. ult.* *Euntes in mundum universum, predicare Evangelium omni creature.* Accedit ratio: quia Christus fuit Redemptor totius Mundi: ergo & Legislator. condendo pro omnibus leges, per quas ad sanctificationem, vitamque aeternam pervenirent.

Lex Evangelica à Christo lata est pro toto Mundo, & obligat etiam Iudaeos ac Gentiles.

L 3

14. CONCL.

Obligavit
tamen pri-
mum post
sui promul-
gationem.

14. CONCL. II. Nihilominus Lex Evangelica post factam
sui institutionem non itatim obligavit omnes, sed primum,
quando solemniter fuit promulgata. Et hæc quidem promul-
gatio Jerosolymis contigit in die Pentecostes, qua Apostoli ac-
cepto prius Spiritu sancto cœperunt solemniter prædicare Bap-
tismum, ejusque obligationem, dicentes: *Pœnitentiam agite, &
baptizetur unusquisque vestrum*, Actorum cap. 2. In cæteris verò
locis post mensem, vel annum, aut plures annos incepit dicta ob-
ligatio, prout nimirum variis populis Evangelium Christi serius,
aut citius solemniter, & Deo per miracula doctrinam Evangelicam
confirmante promulgabatur. Ita Doctor subtilis in 4. dist. 3. quæst.
4. cum aliis. Ratio hujus patet ex dictis *Dist. præc. quæst. 2. & 3.* ubi
generatim dictum est, ad cujusque Legis obligationem requiritur,
quod solemniter promulgetur.

Lex nova
excedit ve-
terem mul-
tis modis.
I Quis est
facilior ve-
teti.

15. CONCL. III. Lex nova ad veterem comparata, multis
modis excedit in dignitate seu perfectione. Ita omnes Catho-
lici; idque patet inductione, assignando speciales Legis Evan-
gelicæ prærogativas præ veteri seu Mosaica. Nam I. Lex Mo-
saica fuit gravior multò Lege Evangelicâ. Hinc D. Petrus *Actor.*
cap. 15. dixit de Lege veteri: *Quid tentatis imponere jugum super cervi-
ces discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus?*
Non quod Lex vetus absolute fuerit observatu impossibilis
(Deus enim non præcepit impossibilia) sed quia observata fuit
admodum difficilis: quæ quidem difficultas oriebatur ex nimia
præceptorum tum cæremonialium, tum judicialium numero-
sitate, quorum aliqua satis erant difficilia. Econtrâ de Lege
Evangelica ait Christus, *Matth. c. 23.* *Jugum meum suave est, & onus
meum leve.*

Solvitur ob-
jectio.

16. Nec obstat, quod Christus *Matth. c. 5.* multa superad-
diderit Decalogo, dum v. g. ad illud præceptum, *Non occides*, ad-
didit, *Non irasci*, & hujusmodi. Resp. enim cum D. Augustino
lib. 19. contra Faustum, negando assumptum: Christus enim nil
superaddidit, sed tantum explicavit melius Decalogum, repro-
bando expositionem antiquorum Pharisæorum. Adde, quod in
Lege Evangelica cessavit obligatio cæremonialium, & judiciali-
um veteris Legis, etiam non moralium. (c)

(c) Juxta
dicta
quæst. præc.
II. Quia
nunc con-
feruntur ef-
ficaciora au-
xilii gratia.

17. II. In Lege Evangelica conferuntur efficaciora, & co-
piosiora auxilia gratiæ ad ferendum onus Legis, justitiãque
operandam, quam in Lege Mosaica. Ratio est: quia in Lege
Evangelica omnia septem Sacramenta conferunt gratiam ex
opere

opere operato dignè suscipientibus; in Lege Mosaica verò sola Circumcisio conferebat gratiam (d) & quidem respectu gratiæ (d) De Baptifmalis admodùm parvam. Insuper in Lege Evangelica, hoc infra eò quòd merita Christi jam sint actu exhibita, Spiritus sanctus Tract. 14. abundè datur credentibus; in Mosaica verò, quia merita Christi Dist. 1 n. 12. sti tunc solùm erant prævisa, atque in futurum exhibenda, etiam & seqq. mensura gratiæ dabatur modica.

18. III. Lex Evangelica est dignior veteri: quia quamvis utràmq; Legem Deus condiderit, nihilominùs Mosaicam promulgavit per ministerium Angelorum, Evangelicam verò per Filium suum unigenitum. Excedit præterea, & differt in materia: nam Mysteria Sanctissimæ Trinitatis, Incarnationis, & Redemptionis nostræ, in Lege veteri fuerunt multùm occultata, aut solùm præfigurata; quæ tamen in Lege Evangelica sunt revelata, & clariùs manifestata, aut jam actu exhibita. Omittuntur plures aliæ similes Legis Evangelicæ prærogativæ præ veteri, seu Mosaica.

III. Quia lex Evangelica per Filium Dei promulgata est, &c.

Q U Æ S T I O III.

De Obligatione Legum humanarum, & an obligent cum periculo vitæ?

19. S Upponendum hic conformiter superiùs (e) dictis, quòd Lex, ac potestas legislativa humana, alia sit Ecclesiastica, alia Civilis. Differunt autem inter se variè. I. Ratione originis: quia potestas legislativa Ecclesiastica proximè, ac immediatè provenit à Deo; prout patet ex verbis Christi Matth. 16. *Tibi dabo claves regni calorum. Et Joan. 21. Pasce oves meas. Item Actorum 20. Posuit vos Spiritus sanctus Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.* Econtrà verò potestas legislativa civilis immediatè provenit ab hominibus, utpote cum populus per Legem auream contulerit in Regem, atque Imperatorem, totam suam potestatem, *L. 1. ff. de Constitut. Principum*: quamvis & hæc saltem mediatè sit à Deo, juxta illud Rom. 13. *Non est potestas, nisi à Deo.* II. Differunt ratione objecti, & finis: siquidem potestas legislativa Ecclesiastica per se, & directè, versatur circa res spirituales, ad salutem animarum, & consequendam vitam æternam ordinatas. Civilis verò potestas per se, ac directè,

Potestas legislativa alia Ecclesiastica, alia Civilis: & quomodo differant? (e) Dist. præc. n. 9. & 14.

ctè, seu immediatè, tantùm respicit commoditatem, & tranquillam gubernationem Reipublicæ; quamvis mediatè, ac per accidens, etiam salutem animarum respicere possit, in quantum vitia prohibet, ac punit. Unde sequitur, quòd hæ duæ potestates, Civilis nempe & Ecclesiastica, propriis officiis, ac dignitatibus discretæ sint; quamvis Ecclesiastica ob excellentiam objecti, & finis sui, tantò præstet Civili, quantò quæ sunt spiritualia, præstant corporalibus. His prænotatis sit

Leges humanae tam Ecclesiasticæ, tum Civiles, obligant in conscientia, & sub peccato.

20. CONCL. I. Leges humanæ justæ, ac legitimè promulgatæ, non solum Ecclesiasticæ, sed etiam Civiles, regulariter loquendo obligant in conscientia, ita ut earum transgressio in materia gravi sit peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio est: quia juxta quartum Præceptum Decalogi tenemur obedire non solum parentibus, sed etiam legitimis Superioribus nostris, juxta præcipientibus. Accedit illud Apostoli, Rom. 13. *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit.* Et mox infra: *Subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam;* id est, non solum metu peccatorum, sed etiam, ne peccetis.

Solvitur ob-jectio.

21. Quòd si quis obiiciat. Potestas Civilis non potest infligere poenam mortis æternæ; ergo neque sub ea, sive sub peccato mortali reatum poenæ æternæ inducente, quidpiam præcipere. Probatur consequentia: quia ejusdem est, sub poena quidpiam præcipere, & poenam transgressoribus inferre posse; ne alioquin lex sit inutilis. Resp. negando consequentiam, cum sua probatione: nam ad hoc, ut potestas Civilis quidpiam in conscientia obligans præcipere valeat, sufficit potestas legislativa, quam habet à Deo, qui jussit legitimis Superioribus juxta præcipientibus esse obediendum. Nec idcirco lex illa erit inutilis: nam poenam mortis æternæ, transgressoribus impoenitentibus statutam, sufficit, quòd Dominus Deus justus Judex infligat; utpote cujus mandatum simul violatur, & à quo etiam, saltem mediatè, provenit potestas legislativa Civilis, juxta citatum illud Rom. 13. *Non est potestas, nisi à Deo; itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.*

Id verum regulariter loquendo.

22. Dicitur notanter in Conclusionem, *regulariter loquendo.* Siquidem non omnes Leges humanas obligare in conscientia, patebit ex dicendis *Quæst. seq.* ubi ostendetur, dari leges aliquas merè poenales, quæ ad culpam non obligant, sed ad solam poenam subeundam.

23. CONCL. II. Quando legis observatio est moraliter necessaria ad publicum bonum conservandum, tunc Lex humana potest obligare cum aperto vitæ periculo. Ita Herincx *disp. 3. de Legibus, quest. 13.* estque communis. Ratio est: quia conservatio boni communis, omninò est præferenda bono vitæ privati hominis; ergo in tali casu necessitatis potest Superior, cui ex officio incumbit providere bono communi, obligare subditum ad observantiam legis cum periculo vitæ. Sic in primis communiter admittitur, teneri militem tempore periculoso permanere in statione sua cum aperto mortis discrimine. Similiter tempore pestis tenetur Parochus, cum vi officij sui, cum præsertim accedente speciali præcepto Episcopi, permanere in suo loco ad excipiendas pestiferorum Confessiones, non obstante manifesto vitæ periculo. Idem accidere potest in aliis similibus casibus.

Lex huma-
na obligat
cum aperto
vitæ pericu-
lo, quando
ejus obser-
vantia est
necessaria
ad bonum
publicum
conservan-
dum.

24. CONCL. III. Quando violatio Legis humanæ cederet in contemptum Fidei, aut Ecclesiasticæ legis vel potestatis, tunc lex est servanda etiam cum periculo vitæ. Ita cit. Herincx cum omnibus Catholicis Doctoribus. Sic si quis ab Hæreticis captus, urgeatur ad comedendum carnes tempore Quadragesimæ in contemptum Ecclesiasticæ legis, illique Hæretici minitentur mortem, nisi carnes comedat; potius ei moriendum foret quam ut in talibus circumstantiis carnes comederet. Ratio est: quia violatio legis Ecclesiasticæ in talibus circumstantiis cederet in contemptum Fidei Catholicæ, potestatisque Ecclesiasticæ; & comedens carnes ad talem Hæreticorum instantiam, eorum sectam exterius profiteretur, ac metu mortis ipso opere contemneret potestatem Ecclesiæ: hoc autem nullo modo licet, sed est intrinsecè malum. Unde tali potius esset subeunda mors: quam si quis ex præfata causa oppeteret. reverà foret Martyr; (f) cum moreretur ob confessionem Fidei Catholicæ, qua credimus, Ecclesiam à Christo accepisse potestatem certas leges Fidelibus imponendi.

Vel quando
ejus violatio
cederet in
contemptū
Fidei, aut
Ecclesiasti-
cæ potesta-
tis.

(f) Vide
Tract. 7.
Dist. 1. n.
49. & 50.

25. CONCL. IV. Extra præfatos casus Lex humana, sive Civilis, sive Ecclesiastica, non obligat cum periculo mortis, aut alterius gravis damni. Ita Doctores communiter. Hinc c. 4. de *reg. juris*, dicitur: *Quod non est licitum in Lege, necessitas facit licitum.* Accedit ratio: quia lex debet esse secundum naturam hominum; id est, conditioni humanæ accommodata: id autem

Extra d. hos
duos casus
non obligat
cum pericu-
lo vitæ vel
gravis in-
commodi.

M

non

non fieret, si leges humanæ semper obligarent cum periculo vitæ, etiam extra casus supra memoratos; ergo. Hinc

Corollari-
um gene-
rale.

26. Infertur I. Quia duo memorati casus sunt rari, communiter non obligare Leges humanas cum periculo vitæ, amissionis membrorum, famæ, notabilis boni temporalis, perturbationis pacis, aut alterius similis gravis mali, quod consideratâ qualitate legis prudenter judicatur tale.

Aliud de in-
firmo, itinere,
&c.

27. Infertur II. Eum non peccare, qui pressus gravi infirmitate corporis, de consilio Medicorum comedit carnes diebus jejuni; aut qui gravi labore corporali fatigatus, vel ex prolixo itinere fessus, utitur secundâ refectio: quia cum tanto incommodo corporali non obligat lex jejuni; Ecclesiastici. Idem dicendum de ijs, qui diebus festivis remanent domi ad ejus custodiam, nec audiunt Missam in locis, ubi unica Missa celebratur. Innumera similia exempla passim occurrunt.

Quid liceat
excommu-
nicato, vel
irregulari
occulto, ad
vitandam
infamiam?

28. Infertur III. Excommunicatum occultum licet se gerere tanquam non excommunicatum, in quantum hoc est necessarium ad vitandam infamiam notam, aut similis mali periculum; adeoque si non habet, à quo absolvi possit, non teneri abstinere à Divinis, vel (præviâ tamen contritione) Sacramentorum administratione, aut ab eligendo, & hujusmodi, si absque periculo infamiam, aut alterius gravis mali abstinere non possit. Similiter irregularis factus ob culpam occultam, potest celebrare, Ordines suscipere, &c. si tam cito nequeat obtinere dispensationem, & absque gravi nota, vel damno, non possit diutius abstinere. Et ita de multis alijs est discurrendum, ac notat cit. Herincx cum communi.

QUÆSTIO IV.

De Legibus Poenalibus, earumque obligatione.

Lex huma-
na moralis,
& poenalis,
quid?

29. **A**dvertendum, quòd Lex humana, præter alias sui divisiones, communiter dividatur in moralem, seu absolutè obligatoriam, & in legem poenalem. *Lex moralis*, seu absolutè obligatoria dicitur illa, quæ mores solum dirigit, obligando ad actum aliquem eliciendum, vel omittendum, nullam verò poenam transgressoribus expressè imponit: unde tunc poena Judicis arbitrio imponi debet. *Lex poenalis* e contra dici-

lws

tur illa, qua aliquid præcipitur, vel prohibetur, sub certa pœna transgressoribus constituta: cuiusmodi pœna potest esse multiplex, nimirum vel spiritualis, ut Excommunicatio, Suspendio, &c. vel temporalis, ut confiscatio bonorum; vel etiam corporalis, ut incarceratio, mutilatio, fustigatio, &c. Porro Lex pœnalis rursus dividitur in merè pœnalem, & mixtam. *Lex mixta* dicitur, quæ ad actum sub culpa præstandum, simulque ad certam pœnam transgressores obligat: & dicitur *Lex mixta*, quia est mixta ex morali, & pœnali. *Leges merè pœnales* appellantur eæ, quæ ad culpam non obligant, sed ad solam pœnam: & tales dari mox dicetur. Hinc sit

30. CONCL. I. Dantur Leges aliquæ purè pœnales, quæ ad culpam non obligant, sed ad solam pœnam transgressoribus impositam. Ita communis Doctorum, & novissime sequitur Christoph. Haunoldus tom. 1. de Iustitia & jure, tract. 1. cap. 1. controvers. 5. quamvis Sanchez lib. 6. in Decalogum, cap. 4. num. 12. velit, ejusmodi ordinationes ad solam pœnam obligantes, non esse propriè leges. Ratio Conclusionis est: quia lex non obligat ultra mentem legislatoris. Unde in simili notant Doctores, quos citat, & sequitur Layman l. 1. tract. 4. c. 14. num. 2. quod legislator circa materiam coeteroquin gravem possit obligare solum sub veniali; nam actus agentium non operantur ultra eorum intentionem, arg. cap. ult. De præbendis. Hinc dantur quædam Religiosorum Ordinum Statuta, quæ ad culpam, seu sub peccato non obligant, sed tantum ad pœnam à Superioribus infligendam. Similiter ad culpam non obligant nonnullæ Constitutiones Politicæ, circa eos actus, qui nec Juri Divino, nec naturali adversantur, eorum tamen intermissio confert ad tranquillum Reipublicæ statum; v. g. Ne quis noctu sine lumine ambulet, Ne certum vestium ornatum portet, & hujusmodi.

31. Nec dicas. Ubi nulla intervenit culpa, ibi etiam justè non potest à Superiore infligi pœna; nam pœna est noxæ vindicta; ergo. Resp. enim negando consequentiam: quia licet in transgressione legis merè pœnalis nulla interveniat culpa Theologica, seu quæ sit peccatum coram Deo; nihilominus intervenit culpa Politica, importans defectum contra laudabilem Reipublicæ, aut Ordinis Religiosi constitutionem, bonamque politiam, quæ proinde culpa meritò castigatur competenti pœnâ.

32. CONCL. II. Quod Lex aliqua sit merè pœnalis, non bene desumitur ex sola pœnæ adjectione; sed id dependet ex intentione.

affis. pend.
ex intentio.
ne legisla-
tori s.

entione legislatoris, quæ tum ex verbis legis, tum ex subjecta materia, aliisque circumstantiis, prudenti iudicio desumenda est. Ita D. Thomas 2. 2. *quæst. 108. art. 4.* & alij communiter. Ratio est: quia in primis adjectio pœnæ spiritualis, v. g. Excommunicationis, Suspensionis, & huiusmodi, potius indicat, legislatorem voluisse obligare sub culpa; cum tales pœnæ nonnisi ob culpam, seu peccatum, infligi soleant. Deinde loquendo etiam de pœna temporali, per ejus adjectionem magis augetur virtus obligatoria legis, quam minuitur: unde sequitur, quod, quænam leges sint merè pœnales, rectè non desumatur ex adjectione pœnæ, sed hoc pendeat ex intentione legislatoris, utpote à qua leges suam vim obligandi habent.

Dicta inten-
tio legisla-
toris, unde
desumenda?

33. Cœterum ejusmodi intentio legislatoris, si non clarè habeatur ex verbis legis, prudenti iudicio tum ex subjecta materia, tum ex aliis circumstantiis desumenda erit: neque enim circa hoc certa, & generalis regula dari potest. Huc etiam multum juvat consuetudo, utpote quæ est optima legum interpretis: siquidem per consuetudinem ex lege pœnali mixta posse fieri purè pœnalem, ac cessante reatu conscientiæ manere solam pœnam fori externi, observat Suarez *lib. 7. de Legibus, c. 19. n. 11.* & Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 24. n. 12.* & sequitur Ludov. Engel, *tit. De Consuetud. n. 17.* Qui addunt, id fortassè contingere in Legibus Civilibus imponentibus exactiones, aut prohibentibus venari, vel ligna scindere, sive aliquid ex Regno extrahere: licet enim in principio directivæ fuerint, nihilominus potuerunt usu fieri merè pœnales, & quasi naturam mutare, quia non aliter sunt receptæ.

Ad subeun-
dam pœnã
ferendã sen-
tentiã, non
tenetur Reus
ante senten-
tiam judicis
condemna-
toriam.

34. CONCL. III. Quotiescunque Lex pœnalis imponit pœnam primùm à Judice infligendam, seu pœnam ferendã sententiã, certum est, non obligari Reum ad subeundam, vel solvendam pœnam ante sententiam Judicis condemnatoriam. Ita communis. Neque enim Reus ad amplius tenetur, quàm lex ipsa imponit: hæc autem solum imponit, ut Reus pœnæ adjudicetur; quod spectat potius ad Judicem, quàm ipsummet Reum. Hinc infertur, quando Reus per legem excommunicandus, vel officio, aut Beneficio privandus decernitur (quæ formula continet duntaxat pœnam ferendã sententiã) quod is ante latam à Judice sententiam possit validè, ac licitè, se gerere tanquam non excommunicatum, & non privatum; sicque exercere omnes actus

actus sui officii, aut Beneficii: quia reverà ante sententiam Judicis necdum incurrit ejusmodi pœnam, quamvis commiserit crimen, ob quod excommunicandus, vel officio, aut Beneficio privandus est per Judicem. Sed illicò pro hujus, & sequentium Conclusionum intelligentia

35. Quæres, quid sit pœna ipso jure inflictà, sive latæ sententiæ; & unde dignoscatur, pœnam esse ferendæ sententiæ, vel potius ipso jure latam? Resp. I. Pœna ipso jure inflictà, seu latæ sententiæ, dicitur illa, quæ posito delicto statim vi legis irrogatur: ut si in lege pœnali dicatur, *Qui tale delictum commiserit, sit ipso facto excommunicatus, officio aut beneficio privatus, &c.* Pœna primùm per Judicem juxta præscriptum legis infligenda vocatur illa, quam legislator comminatur delinquenti, nondum autem imponit, sed primùm per sententiam Judicis imponendam statuit: ut si dicatur, *Qui tale delictum commiserit, privetur officio, excommunicetur, &c.* Et hæc alio nomine dicitur *Pœna ferendæ sententiæ*: prior autem vocatur sub aliis terminis, *Pœna lata sententiæ*.

Pœna ipso jure inflictà, seu latæ sententiæ, & pœna ferendæ sententiæ quæ?

36. Resp. II. Pœna censetur lata ipso jure, seu esse latæ sententiæ, quoties in lege pœnali adhibentur hujusmodi verba. *Ipsa ipso facto, Ipso jure, Mox, Ex tunc, &c. sit excommunicatus, suspensus, vel privatus.* Insuper est pœna latæ sententiæ, si legislator sibi, vel legi suæ adscribat sententiam, dicendo v. g. *Authoritate nostrâ, Virtute hujus legis, Ipso jure, subjaceat tali pœna, &c.* Addit Herincx disp. 3. de Legibus, n. 7. idem esse dicendum, si lex utatur solo verbo indicativi modi, præsentis, aut præteriti temporis, v. g. *Excommunicamus, Suspendimus, Excommunicationem se noverit incurrisse, Sciat se esse excommunicatum, & hujusmodi.*

Et quando pœna censetur esse lata, vel ferendæ sententiæ?

37. Resp. III. Si lex utatur verbis imperativi modi, quæ non afficiunt immediatè ipsam pœnam, sed vel reatum pœnæ, dicendo, *Qui hoc fecerit, reatum talis pœnæ incurrat, Fiat reus talis pœnæ; vel ipsam actionem Judicis, dicendo, Excommunicetur, Suspendatur, Privetur suo officio, aut beneficio, Est excommunicandus, privandus, &c.* Hujusmodi, inquam, formulæ solùm continent sententiam ferendam, seu pœnam infligendam à Judice. Ratio est: quia de tali pœna ferendæ sententiæ possunt e usmodi verba commodè explicari; ergo etiam debent sic explicari: siquidem *in pœnis benignior est interpretatio faciendâ, juxta Regulam 49. Juris in 6. cum concordantiis.*

Atia hujus regula.

Verba illa,
Sic excom-
municatus,
anathema, &c.
an contineant
pœnam latæ
sententiæ?

38. Resp. IV. Num illa verba, *Sic excommunicatus, suspensus, privatus officio, Sit anathema, & huiusmodi*, nullo alio addito contineant pœnam latæ sententiæ, nec ne, variant Doctores. Affirmant non pauci, eò quòd eiusmodi verba imperativi modi afficiant immediatè ipsammet pœnam. Oppositum nihilominus tenet Navarrus *cap. 27. Manualis, n. 12.* ubi ait, quòd huiusmodi verba, *Sic excommunicatus*, non denotent sententiam latam, sed ferendam, nisi cum alia Jura id declarant. Probat hoc Navarrus variè; & imprimis auctoritate Glossæ *cap. 2. §. Sequens. de Foro competent.* Deinde, quia verbum *sit* est futuri temporis, & potest commodè explicari per *ly*, *Fiat excommunicatus, &c.* unde per illud non fertur sententia ipso iure, nisi aliquid aliud addatur, puta *ipso iure, ipso facto sit excommunicatus, &c.* Tandem, quia stante dubio mitior pars in pœnis est eligenda: atque præfata verba sunt dubia, ut patet ex allatis rationibus, atque ipsâ Doctorum varietate sentiendi; ergo.

Pœnæ latæ
sententiæ,
si non re-
quirunt
executionem
externam,
statim habent
locum in
conscientia.

39. CONCL. V. Loquendo nunc de pœnis latæ sententiæ, si pœna ipso iure imposita aliam executionem externam non requirat, statim ut factum illud, cui talis pœna ipso iure annexa est, committitur, habet ipsa locum in conscientia. Ita Ludov. Engel, *iii. De Confirmit. n. 43.* étque communiter Doctorum. Et tales sunt pœna Excommunicationis latæ sententiæ, & aliæ Censuræ Ecclesiasticæ, item Irregularitates, impedimenta matrimonii, & huiusmodi: nam tales pœnas, si sint latæ sententiæ, ipso facto, & ante omnem sententiam iudicis incurri, recepta praxis & usus declaravit.

Secus, quã-
do pœna
illa requi-
rit execu-
tionem ex-
ternam, &c.

40. CONCL. VI. Si verò pœnæ ipso iure illatæ, etiam externam executionem requirant (veluti est amissio domini, confiscatio bonorum, privatio Beneficii aut officii Ecclesiastici, &c. ipso iure statuta) tunc ulterius ad obligationem in conscientia producendam requiritur sententia declaratoria iudicis super crimine admisso, nisi lex in specie addat clausulam, *aliâ etiam declaratione non secutâ.* Ita Engel *loc. cit. n. 43.* Layman *lib. 1. tract. 4. c. 15. n. 6.* citans alios, & tenent Doctores passim. Desumitur hoc ex *c. Cum secundum. de Hereticis in 6.* ubi bona Hæreticorum ipso iure confiscantur, & tamen ipsi non illicò in conscientia obligantur bona sua tradere fisco; quin etiam dictæ confiscationis executio, seu bonorum occupatio, prohibetur fieri ante sententiam declaratoriam iudicis Ecclesiastici super crimine hæresis admisso: ergo idem dicendum est de aliis similibus pœnis

externam executionem requirentibus ; cum de similibus idem iudicium sit habendum. c. Inter corporalia. de Translat. Episcop.

41. Ex hac Conclusionem inferitur cum Bonacina *disp. 1. de Legibus, quæst. 1. punct. 7. §. 2. n. 11.* & aliis, quod Beneficiarius possit retinere Beneficium suum Ecclesiasticum, donec declaretur per sententiam Judicis, tale delictum ab ipso esse commissum, propter quod privatus sit ipso jure suo Beneficio : nisi forte in lege habeatur expressum, poenam impositam statim in Foro conscientia subeundam esse, seu illic deberi ante ullam Judicis declarationem super crimine admisso.

42. Quod si quæras disparitatem, cur poenæ latae sententiæ, sed executionem externam non requirentes, incurrantur ipso facto admitti criminis ante omnem sententiam Judicis, non verò alia requirentes externam executionem ? Resp. Doctores hanc disparitatis rationem dare ; quia priores sunt poenæ privativæ, quæ non indigent actione, sed duntaxat cessatione ; posteriores autem sunt poenæ positivæ, atque indigentes reali actione, seu executione. Cum igitur naturæ humanæ foret admodum grave, quia & contrarium, quod quis delinquens teneatur in semetipso exequi poenam positivam, sicque esse sui ipsius & accusator, & iudex & executor ; ejusmodi leges non censentur obligare in conscientia ante sententiam judicis, nisi secus in eis exprimat.

43. Fateor, quod Sanchez *lib. 9. de matrimonio, disp. 30. num. 1.* & 2. hanc responsionem impugnet ; eò quod inhabilitas ad Beneficia Ecclesiastica, & ad ferendum suffragium, sint poenæ duntaxat privativæ, & tamen postulent sententiam Judicis, prout volunt Sotus, Navarrus, Molina, & Ledesma, quos citat. Verùm hæc doctrina non caret difficultate : nam inhabilitatem ad electionem activam, & passivam, incurri ante omnem sententiam Judicis, censent inter alios Suarez *lib. 5. de Legibus, cap. 9. Engel. loc. cit. & Layman lib. 1. tract. 4. cap. 15. n. 5.*

44. CONCL. VII. Tandem loquendo de poenis corporis afflictivis, tenetur quidem Reus per se ipsum exequi poenam aliquam honestam, & non nimis acerbam, postquam per sententiam Judicis ad ipsam fuit condemnatus ; puta quod pergat in carcerem, subeat abstinentiam aliquam, vel moderate se ipsum flagellet, prout moris est in quibusdam Religionibus : nihilominus nequit Reus obligari, ut graviores poenas corporis, utputà mortis, mutilationis, &c. directe in semetipso exequatur, sed

sed solum, ut ipsas per ministros Iustitiæ illatas patienter sustineat. Ita communis.

Corollaria
notabilia.

45. Unde passim notant Doctores, quod damnatus ad bibendum venenum, parere non teneatur; item quod damnatus ad mortem inediã perferendam, possit licitè comedere cibos sibi clam allatos: quinimò quod damnatus ad mortem, vel mutilationem, possit etiam post sententiam Iudicis fugere, si via effugiendi pateat. Ita Herincx *diff. 5. de Legibus, quest. 3.* Engel *ubi supra, n. 44.* Layman *loc. cit. n. 7. & seqq.* qui tamen rectè addunt, quod damnatus ad furcam, vel gladium, debeat collum præbere, aut scalam ascendere, &c. nam hoc non est directè mortem inferre, sed inferendam sustinere, & per accidens solum ac indirectè ad eam cooperari.

DISTINCTIO III.

De Subjecto Obligationis Legum.

QUÆSTIO I.

Quinam obligentur Legibus Pontificiis, aliisque Ecclesiasticis?

Omnes fideles obligantur legibus Pontificiis pro toto Orbe latis.

1. **C**ONCL. I. Legibus Summi Pontificis in materia spirituali, & salutem animarum, rectamque Ecclesiæ gubernationem concernente, pro toto Orbe Christiano legitime latis, obligantur omnes Christi Fideles. Ita Catholici unanimiter. Ratio est: quia Christus Dominus Divo Petro, ejusque legitimis Successoribus Romanis Pontificibus, omnium suarum Oviùm curam demandavit *Joan. 21. trinã vice eidem præcipiens: Pasce oves meas.* Accedit illa generalis promissio eidem facta, *Matth. cap. 16. Tibi dabo claves Regni caelorum & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis:* nam sub ista generali promissione continetur etiam potestas condendi justas leges, ut sic Oves Christi securius pascantur.

Isdem obligantur etiam hæretici.

2. **C**ONCL. II. Etiam Hæretici obligantur Legibus Pontificiis pro toto Orbe Christiano latis. Ita communis Theologorum, adeò ut Lugo *diff. 15. de Penitentia, sect. 7. n. 147.* absurdè

dissimum esse dicat, si quis negaret, Hæreticos obligari Legibus Ecclesiasticis jejuni, abinentiæ à carnibus, Censuris contra eos latis, & hujusmodi. Ratio est: quia Hæretici per Baptismum jam sunt ingressi Ecclesiam, ejusque membra effecti; ergo obligantur legibus ejusdem. Et certè, si ipsi non obligarentur Legibus Ecclesiasticis, frustra tot leges poenales in Jure Canonico, aliisque Constitutionibus Ecclesiasticis, contra Hæreticos fuissent latæ.

3. Nec obstat, quòd Hæretici resistent Ecclesiæ, Summòque Pontifici, ac legibus ipsius. Resp. enim, hoc neutiquam eos excusare; cum ex suo delicto, atque perfidia, nemo debeat reportare commodum, puta exemptionem à legibus. Quinimò Hæretici pertinaciter non obtemperantes legibus (quibus tamen de jure tenentur obedire) eo amplius peccant; *Cum tantò sint graviora peccata, quanto divitiùs infelicem animam detinent alligatam.* ut dicitur in *cap. ult. de Consuetud.* Hinc in forma Resp. distinguendo antecedens: Hæretici de facto resistent legibus Ecclesiæ, conceditur; de jure ipsis resistent, ita ut benè in hoc agant, negatur antecedens, & consequentia.

Solvitur instantia.

4. Ex hac Conclusionem inferitur cum Gobath *tract. 9. Theologiae Experiment. n. 49 & seqq.* & communi aliorum, quandoquidem Hæretici subsint Legibus Ecclesiasticis, quòd eorum matrimonia contracta cum impedimento dirimente vi Juris Ecclesiastici, v. g. in tertio, aut quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis, sint nulla & invalida: unde sequitur, quòd si ad veram Fidem Catholicam convertantur, impetratâ priùs legitimâ dispensatione, horum matrimonia sint renovanda.

Corollarium.

5. CONCL. III. Judæi, Sarraceni, atque Pagani, item Catechumeni necdum baptizati, non obligantur Legibus Ecclesiasticis. Ita communior, contra Innocentium, Hostiensem, & Fa- gnanum c. Canonum statuta. n. 64. de Constitut. Ratio Conclusionis est: quia tales per Baptismi januam necdum sunt ingressi Ecclesiam, cui proinde subjecti non sunt. Hinc in Jure Canonico c. *Gaudemus. de Divortis.*, expressè dicitur, quòd Infideles & Pagani, *Constitutionibus Canonicis non ardeantur: quid enim ad nos secundum Apostolum (1. Corinth. 4.) de his, qui foris sunt, judicare?*

Judæi tamen, & Pagani, non obligantur legibus Ecclesiasticis.

6. Inferitur proinde, tales validè contrahere matrimonium cum impedimento dirimente Jure duntaxat Ecclesiastico: ut si contrahant in secundo, tertio, vel quarto gradu consanguinitatis, aut affinitatis, & hujusmodi. Inferitur ulterius, Infideles non

Corollaria.

bapti-

N

baptizatos, atque Catechumenos, non obligari lege Ecclesiasticâ de jejunando, aut habendâ abtinentiâ carniû certis diebus ab Ecclesia præscriptis, & aliis hujusmodi: siquidem tales necdum per Baptismum ingressi sunt Ecclesiam, proinde ejus legibus non subjiuntur.

Limitatio.

7. Limita tamen hoc primò, nisi hujusmodi Leges Ecclesiasticæ contineant Jus naturale, vel Divinum; utputâ de non blasphemando, non furando, & hujusmodi: nam ad talium legum observantiam obligantur etiam Judæi, aliique Infideles, non quidem vi Legis Ecclesiasticæ, sed vi Juris naturalis, aut Divini.

Alia limitatio.

8. Limita secundò, nisi Judæi, aliive Infideles subsint Ecclesiæ in temporalibus; prout fit Romæ, & in nonnullis aliis locis: tunc enim ii tenentur obedire Papæ, aut alii Prælato Ecclesiastico quoad ea, quæ eorum statum concernunt, non minus, ac tenerentur obedire legibus alterius Principis temporalis, si in ejus territorio morarentur.

Leges inferiorum Prælatorum obligant solum subditos proprii territorii.

9. CONCL. IV. Leges inferiorum Prælatorum Ecclesiasticorum solum adstringunt subditos proprii sui Territorii: & sic Leges, seu Constitutiones in Concilio Provinciali editæ, obligant duntaxat subditos intra talem Provinciam existentes; Statuta verò Episcoporum obligant tantum subditos propriæ Diocesis, dum intra ipsam existunt; & sic loquendo de aliis. Ita communis Doctorum. Ratio est: quia ad obligationem legis necessaria est jurisdictio; atqui hæc deficit, si alter non sit subditus legislatoris, aut extra ipsius Territorium existat; ergo. Hinc *cap. ult. de Constitut. in 6.* decernitur, quòd si Episcopus per speciale Statutum sub pœna excommunicationis quidpiam prohibuerit, v. g. furtum, ejusmodi Statutum non obliget suos Diocesanos extra ipsius Diocesis actu existentes; ac proinde hi, si extra illam Diocesis delinquant, v. g. furtum committant, non incurrant excommunicationem. Siquidem *Extra territorium jus dicenti impune non paretur*, prout ibidem subjungitur.

Religiosi exempti, an teneantur legibus per Ordinarios locorum editis?

10. Quæres, an Religiosi auctoritate Apostolicâ ab Ordinariis locorum exempti, teneantur eorum legibus, seu Statutis? Resp. I. Teneri in omnibus casibus, qui in Jure sunt expressi. Sic in Concilio Trident. *Sess. 25, cap. 12. de Regularibus*, habetur statutum, ut Censuræ, & Interdicta ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo, à Regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, atque observentur. Item, ut Dies Festi, quos in Diocesi sua

sua servandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus servantur. Tacentur alii similes casus, utpote quorum notitia specialiter Religiosis incumbit.

11. Resp. II. Quamvis in aliis casibus Religiosi exempti de jure non teneantur ad observantiam Statutorum Episcopali-^{Id ipsum amplius de-}um, utpote à quorum jurisdictione specialiter sunt exempti; ^{claratur.} nihilominus ratione scandali evitandi quandoque tenentur Regulares exempti etiam ad observandas alias Constitutiones Synodales, & Statuta Episcopalia, dummodò Statui Religioso non repugnent, simulque spectent ad communem observantiam, ac devotionem totius populi; prout rectè observat Sanchez l. 4. in Decalog. c. 15. n. 21. Vasquez, & alii. Hinc quando Lege Diocesana præcipiuntur jejunia, populus valde scandalizabitur, si viderit talia jejunia non observari à Religiosis illis, quos, utpote vitæ austerioris professores, judicat ad hoc magis obligatos: unde reverà ratione talis scandali evitandi, tunc Jure naturæ tenebuntur Regulares exempti ad talia jejunia observanda.

QUÆSTIO II.

An Clerici obligentur Legibus Civilibus, ac Legislator teneatur propriis?

12. **A**dvertendum, quòd in Legibus duplex vis obligandi distingui solet, una directiva, alia coactiva. Ille dicitur à lege obligari vi directivâ ad quidpiam agendum, vel omittendum, qui in conscientia, & sub peccato tenetur servare talem legem: unde hujusmodi obligatio est sub culpa, sive deinde dicta obligatio provemiat ex vi ipsiusmet legis, prout leges solent obligare subditos, sive aliunde, puta ex naturali æquitate, & dictamine rectæ rationis. Ille verò dicitur à lege obligari vi coactivâ, qui tenetur ad observantiam ejus ex vi ipsius legis, aut potestatis legislativæ; ita ut sit legi subiectus, & si eam non observaverit, subiaceat pœnis per legem taxatis, aut per legislatorem infligendis: unde hæc obligatio respicit pœnam transgressoribus incumbentem. His prænotatis sit

In Legibus vis obligandi directiva, & coactiva, quid?

13. CONCL. I. Leges civiles, seu Statuta Laicorum, non extenduntur ad Ecclesias vel personas Ecclesiasticas, earumque bona, nisi ab Ecclesia approbentur. Hæc Conclusio habetur expressè

leges & statuta Laicorum non expressè

N 2

tenduntur
ad Ecclesias,
& Clericos,
nisi appro-
bentur ab
Ecclesia.

Eisdem ta-
men quan-
doque obli-
gantur Cle-
rici quoad
vim directi-
vam,

Corolla-
rium,

Non verò
quoad vim
coactivam.

pressè in Jure Canonico variis in locis, ac præsertim cap. 7. & 10. tit. de Constitut. Accedit ratio: quia Ecclesia, & personæ Ecclesiasticæ (uti sunt Clerici, atque Regulares) earumque bona, sunt exempta à jurisdictione Principum sæcularium: atqui lex non obligat eos, in quos legislator non habet jurisdictionem; ergo.

14. CONCL. II. His tamen non obstantibus, si Leges Civiles expressè non disponant de Ecclesiis, Clericis, eorumque bonis, sed ob publicam utilitatem communiter quidpiam statuunt, neque repugnent Statui Clericali, aut Immunitati Ecclesiasticæ, eisdem etiam obligantur Clerici quoad vim directivam, licet non quoad vim coactivam. Ita Doctores passim. Ratio est: quia, quamvis talis obligatio erga Clericos directè non possit provenire ex legibus Civilibus, ob defectum jurisdictionis in Clericos; ea tamen partim provenit ex naturali æquitate (nam *curpis est omnis pars suo universo non congruens, c. Quæ contra. dist. 8.*) simulque ad vitandum scandalum aliorum, atque ad conservandam unitatem & pacem Reipublicæ; partim verò dicta obligatio provenit ex auctoritate Ecclesiæ. Nam, ut dicitur cap. 1. De novi operis nunciis. *Sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur: illis videlicet, quæ communem concernunt Reipublicæ utilitatem, neque sacris Canonibus, aut Immunitati Ecclesiasticæ repugnant.*

15. Infertur proinde, quòd Leges Civiles pretia rerum taxantes, vel mercium evectionem extra Provinciam prohibentes, aut certum modum ædificandi præscribentes, & hujusmodi, etiam obligent Personas Ecclesiasticas, saltem quoad vim directivam (alioquin enim magna in Republica oriretur difformitas, & confusio) quamvis non quoad vim coactivam, ita scilicet, ut Clerici subiaceant poenis per leges Civiles statutis, aut per Judices sæculares puniri valeant; cum sint exempti ab eorum jurisdictione. Unde Clerici, si fuerint transgressores talium legum, oblata querelâ deferendi sunt ad Judices seu Prælatos suos Ecclesiasticos, ab eisque perpensâ gravitate materiæ, & scandali suborti, poenâ condignâ affici debent, sive statutâ per legem Civilem, sive aliâ mitiore; prout notat Rodericus tom. 1. qq. Regul. quest. 66. art. 2. reg. 9. Layman lib. 1. tract. 4. cap. 13. num. 4. & alii.

16. CONCL.

16. CONCL. III. Quantum nunc attinet ad alteram partem ^{Legibus 3} ^{Republica} ^{latis tenen-} ^{tur singuli} ^{ex illa.} Quæstionis, & loquendo in primis de talibus Legibus, quæ ab aliqua Republica, vel tota Communitate conduntur, nullum dubium est, quin iisdem singuli ex tali Communitate obligentur: Sic quippe legibus à Magistratu latis, tenentur singuli Consilia-rij; & Statuis per Canonicos capitulariter constitutis, obligantur singuli Canonici in particulari. Ratio est clara: quia singuli Canonici, vel Consilia-rij, sunt subditi respectu totius Capituli, vel Magistratus; ergo & obligantur legibus ipsius.

17. CONCL. IV. Loquenda verò de Legibus ab aliquo ^{Princeps su-} ^{premus te-} ^{neur pro-} ^{priis legibus} ^{vi directivâ,} ^{non coacti-} ^{vâ.} Principe latis, & quidem de talibus, quæ Principem æquè ac subditos decent, Princeps seu Legislator, cessante rationabili causâ excusante, tenetur etiam propriis legibus vi directivâ, non tamen vi coactivâ. Ita communior Doctorum. Ratio primæ partis, loquentis de vi directiva, est: Quia alioquin subditi ex libera transgressione propriæ legis per Legislatorem factâ facile scandalizarentur. Simulque jure de talibus dici posset illud Salvatoris, Matth. 23. *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.* Hinc illud Canonis dictum: *Patere legem, quam tu ipse tuleris, c.* Cum omnes de Constituc. Altera pars, quòd legislator non teneatur suis legibus vi coactivâ, probatur ex eo: quia, ut quis teneatur legibus vi coactivâ, debet posse cogi per superiorem ad earum observantiam; & si ipsas non observaverit, puniri: atqui Princeps supremus, seu Legislator non recognoscit superiorem in terris, à quò possit cogi, vel puniri, à se ipso autem nemo propriè cogitur; ergo.

18. Infertur proinde, quòd Papa non obligetur vi coactivâ ^{Corollariè} ^{de Papa, an} ^{obligetur} ^{præceptis} ^{totius Ec-} ^{clesiæ?} præcepto audiendi Missam, vel jejunandi diebus statutis: quia non habet superiorem in terris, à quò cogi possit ad talium legum Ecclesiasticarum observantiam, & ob earum transgressionem puniri; à semetipso autem nemo propriè cogitur. Nihilominus tenetur Papa propriis legibus statum suum æquè ac alios decentibus, vi directivâ, adeò ut peccaret, cessante rationabili causâ excusante: non observando ejusmodi leges Ecclesiasticas, à se vel suis antecessoribus latis. Et idem dicendum de Imperatore respectu legum Imperialium æquè personam Imperatoris decentium, & aliis hujusmodi.

19. Dicitur notanter in Conclusionè, loquendo de talibus legibus, ^{Declaratur} ^{Conclusio.} quæ Principem æquè ac subditos decent. Siquidem certum est:
N 3
Prin-

Principem atque Legislatorem iis legibus nullatenus obligari, quæ ad subditos directè feruntur, & in Principem propriè non cadunt: quales leges sunt, ne quis in civitate arma ferat, ne vestibus auro intextis utatur, ut quilibet tributa aliasque exactiones diligenter solvat, & alia plura hujusmodi: nam patet, tales leges Principi non convenire, neque ipsum attingere.

QUÆSTIO III.

An Peregrini obligentur Legibus, & Consuetudinibus locorum, per quæ transeunt?

Peregrini
tenentur le-
gibus totius
Ecclesiæ:
ubique lo-
corum.

20. **C**elebris, & plurimum practica Quæstio est præsens, unde exactius declaranda propter quotidianorum casuum emergentias. Et quidem, ut certa ab incertis separentur, certum imprimis est, legibus communibus totius Ecclesiæ ubique locorum teneri Peregrinos, & Advenas Christianos; cum semper subsint jurisdictioni Ecclesiæ, ubicunque existant. Sic quilibet peregrinus tenetur ad jejunia Quadragesimæ, & Vigiliarum; atque ad audiendam Missam diebus Dominicis, Festivisque; quia hæc sunt de præcepto totius Ecclesiæ.

Tenantur
etiam legi-
bus particu-
laribus lo-
corum, quam-
primùm ibi
domicilium
figunt.

21. Certum insuper est, illum, qui migrat a forsùm fixurus ibidem domicilium, mox teneri legibus illius loci, cum primùm incipit ibidem degere: nam ex tunc incipit esse incola illius loci. Sic constituens domicilium in Civitate Frisingensi, mox tenetur ad servanda omnia Festa particularia hujus loci, quæ sunt de præcepto, quamvis primùm heri vel nudius tertius ad-
venerit.

Si mora in
aliquo loco
sit longior,
tenetur pe-
regrinus ad
ejus leges.

22. Præterea si mora in aliquo loco sit longior, utputà per hebdomadam, vel saltem per mensem, ratione cujusdam negotij expediendi, usus communis docet, tales Peregrinos teneri sese accommodare legibus & consuetudinibus loci, observando scilicet Festa vel jejunia de præcepto illius loci. Ratio est: tum quia hoc exigit quies Reipublicæ, quæ aliàs ex diversis hominum moribus perturbaretur. Tum quia habitatores ad tempus longius in aliquo loco acquirunt ibidem quasi domicilium; nam quasi domicilium dicitur locus, ubi quis per longius tempus moram trahit, absque tamen animo ibidem perpetuò consistendi. Quæstio igitur remanet solum de Advenis & Peregrini

nis, qui vel per talem locum transeunt, vel ibidem pro brevi duntaxat tempore morantur absque animo figendi domicilium, vel quasi domicilium: & de his loquendo sic

23. CONCL. I. Advenæ & Peregrini quoad contractus obligantur legibus locorum, per quæ transeunt, atque ibidem contrahunt. Hæc Conclusio est certa, & communis Doctorum; ac patet tum ex consuetudine & communi sensu populorum, tum ex cap. ult. de Foro competenti, ubi dicitur, quòd ratione contractus forum quis sortitur: atqui forum sortiri, & legibus loci astringi, à pari procedunt. Similia habentur in Jure civili: unde loquendo de legibus contractuum, præsens Quæstio non habet difficultatem.

Advenæ & peregrini quoad contractus tenentur legibus locorum.

24. Sic in primis tenentur Peregrini servare formam contractuum in tali loco præscriptam. Similiter obligantur ad pretium ibidem taxatum, in emptione rerum persolvendum. Insuper ab iisdem Advenis, seu Peregrinis, debet solvi vectigal alicui contractui justè appositum; quia est onus contractus ibidem celebrati: & idem dicendum de similibus.

Corollaria.

25. CONCL. II. Quamvis multi Doctores probabiliter teneant, Peregrinos & Advenas non astringi peculiaribus legibus atque consuetudinibus particularium locorum, per quæ transeunt, vel in quibus brevi duntaxat tempore per modum hospitij reperiuntur, cessante tamen scandalo, & quando ex non obligantur in proprio suo domicilio; prout sub datis limitationibus docet Sanchez l. 3. de Matrim. disp. 18. & rursus lib. 1. in Decalog. cap. 12. n. 38. citans Sylvestrum, Toletum, Rosellam, Azorium, pluresque alios, quibus postea accesserunt Sannig dist. 3. de Legib. quæst. 8. num. 9. Tannerus, Bonacina, Diana, & Layman lib. 1. tract. 4. cap. 12. n. 4. inde inferens, quòd peregrinus veniens Augustam die S. Udalrici, qui eo loco Festus est, non teneatur (per se loquendo, & secluso scandalo) Missam audire, & à servilibus operibus abstinere, licet totum diem ibi mansurus sit. Nihilominus opposita sententia, quæ ejusmodi obligationem admittit, est communior, simulque probabilior; eamque tenet Abbas in c. Consilium, n. 6. de Observat. jejunior. id probans ex textu illius Capituli. Hostiensis, Suarez, Vasquez, Navarrus, Ledesma, Covarruvias, Henriquez, Palaus, Lezana, Herincx, & Mastrius disp. 2. Theol. Moral. n. 119. probabilior.

An Advenæ & Peregrini teneantur aliis particularium locorum, variant Doctores.

Sententia tamen affirmativa est probabilior.

26. Ratio hujus posterioris sententiæ desumitur in primis ex Jure Canonico, can. Illa, dist. 12. ubi ex S. Augustino, Epist. 118. refertur sententia D. Ambrosij, dicentis: Cum Romam venio, je-

juvo

juno Sabbato; cum Mediolani sum, non jejuno: sic etiam tu, ad quam for-
 te Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec
 quemquam tibi. Ubi Glossa & Societate, ait: quod quilibet tenetur vi-
 vere secundum consuetudinem illorum, inter quos versatur, & qua contra
 dist. 8. & c. quisquis. dist. 41. Unde versus:

Si fueris Roma, Romano vivito more:

Et si sis alibi vivito sicut ibi.

(a) Dist.
 1. n. 18.

Accedit ratio: quia leges immediatè censentur afficere lo-
 cum, seu territorium legislatoris, atque hinc in subditos ibidem
 existentes transire, ut dictum superius (a) & notat Layman
 loc. cit. cap. 11. n. 1. & 2. post Suarez, & alios; ergo hoc ipso, quòd
 Peregrinus reperitur in tali loco, tenetur legibus particulari-
 bus illius, ac censetur subditus domini illius territorij. Unde se-
 cundum omnes Advena, non servans leges peculiare alicujus
 loci, potest à legislatore, ac Judice illius loci propter talem le-
 gum transgressionem puniri; & consequenter ad eas obliga-
 tur.

Quid di-
 eendum
 de legibus
 universalis
 Ecclesie,
 quando
 ipsa alibi,
 sed non in
 propria pa-
 tria obli-
 gant?

27. CONCL. III. Loquendo nunc de Legibus universalis
 Ecclesie, Advenæ & Peregrini, licet in loco diu moraturi non
 sint, sed tantùm transeant, obligantur communibus legibus &
 consuetudinibus totius Ecclesie ibidem vigentibus, quamvis hæc
 in ipsorum patria ex speciali privilegio, aut consuetudine non
 observentur, neque obligent. Hæc Conclusio à fortiori procedit
 propter dicta *num. preced.* estque communis inter Doctores,
 paucis exceptis. Ratio ulterior est: quia Jus commune
 universos ex natura sua obligat; & si alicubi ratione specialis
 privilegij, vel consuetudinis contrarie non obligat, id videtur
 esse privilegium locale, seu loco coherens, non autem persona-
 le, seu sequens personam, quocumque ierit. Accedit, quòd tales
 consuetudines à Jure communi exorbitant: sed quæ à Jure com-
 muni exorbitant, sunt restringenda, juxta *reg. 28. Juris in 6.* cum
 concordantiis.

Corollari-
 um de in-
 colis regni
 Castellæ.

28. Inferitur proinde cum Doctoribus passim, quòd Castellanus
 (id est, incolæ regni Castellæ in Hispaniis, ubi de antiqua
 consuetudine licitum est, diebus Sabbatinis comedere extremi-
 tates, & intestina animalium) dum per alienas regiones peregrinatur,
 peccet vescendo extremitatibus ac intestinis illorum
 animalium diebus Sabbati. Similiter Germani, dum tempore
 Quadragesimæ, vel aliis diebus jejunalibus morantur in Italia,
 tenentur abstinere à lacticiis, juxta consuetudinem universa-
 lis

Aliud de
 Germanis
 existenti-

lis Ecclesiæ ibidem etiamnum vigentem, non obstante, quòd in Germania licitus sit usus lacticiniorum (id est, lactis, butyri, casei, & ovorum) diebus jejunalibus. Et idem dicendum de aliis similibus.

29. Cæterum quamvis hæc sententia sit valdè communis, simulque tutior & probabilior, ac proinde ordinariè in praxi tenenda, maximè ut evitetur occasio omnis scandali: nihilominus non desunt Doctores aliqui oppositum tenentes cum Sanchez lib. 3. de Matrimonio, disp. 18. num. 7. quorum sententiam non omninò improbabilem censet Layman cit. cap. 12. num. 3. dummodò absit omne periculum scandali. Unde propter auctoritatem talium virorum Doctorum (inquit Ludov. Engel, tit. de Constitut. n. 30.) non auderem semper alicujus gravis peccati damnare eum, qui contrarium teneret seu practicaret, præsertim accedente aliquâ rationabili causâ, v. g. conservandæ valetudinis, & remoto scandalo: ut si Germanus tempore Quadragesimæ in Italia privatim comederet ova, caseum, & alia lactici-
nia. Hæc ille.

Contraria nonnullorum sententia refertur.

30. CONCL. IV. Econtra verò Advenæ, & Peregrini non tenentur præceptis Juris communis. etiam in sua patria vigentibus, si hæc non sint in usu in loco, ubi per modum hospitij reperiuntur, aut morantur. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia quilibet potest se accommodare rationabilibus consuetudinibus locorum, in quibus existit. Hinc inferitur, quòd Germanus, si per regnum Castellæ in Hispaniis existens transeat, possit ibidem diebus Sabbatinis licitè vesci extremitatibus & intestinis animalium, quibus ibidem vesci licitum est. Similiter Itali, dum hospitantur, aut morantur in Germania, licitè diebus jejunalibus comedunt lacticia, non obstante, quòd hæc in Italia sint gravissimè prohibita: & sic loquendo de alijs Ratio hujus ulterior est: quia nemo tenetur ad patriæ consuetudines, dum ab ea abest; imò in hujusmodi casibus valet privilegium locale, quo frui possunt omnes, qui morantur in tali loco

Quid econtra dicendum de legibus, quæ vigent in patria, sed non in loco, ubi quis hospitatur?

QUÆSTIO IV.

Resolvuntur varia Quæstia quoad Peregrinos.

31. **A**Dvertendum, multa esse Festa particularia locorum, quæ in una Diocesi vel Parochia obligant sub præcepto, in alia verò non obligant. Sic Festum S. Wolfgangi
Occasio movendi sequentes quæstiones.

gi

gi in Diœcesi Ratisbonensi, die 31. Octobris, est de præcepto, non verò in vicina Diœcesi Frisingensi: unde in ipsa civitate Landshutana licitum est, hac die opera servilia exercere, cum pertineat ad Diœcesin Frisingensem, non verò in suburbiis ultra Isaram, quia spectant ad Diœcesin Ratisbonensem. Et alia quàm plura exempla passim habentur in confinibus duarum Diœcesium, in ordine ad Festa particularia dictarum Diœcesium.

Discrepan-
tia inter Ca-
lendarium
novum, &
antiquum.

32. Hoc idem contingit quoad Festa & jejunia totius Ecclesie in illis locis, in quorum uno Calendarium Romanum novum, in altero verò vetus observatur: nam quamvis hæc duo Calendaria convenient quoad dies Dominicos, nihilominus quoad Festa immobilia, unà cum jejuniis præviis discrepant decem diebus; quoad Quadragesimam verò, ac Festa mobilia Paschatis, & Pentecostes, &c. quandoque concordant. quandoque pluribus hebdomadibus discrepant. Unde plures casus formari possunt de ijs, qui ab uno loco ad alium transeunt, an & quomodo teneantur ad hujusmodi Festa, vel jejunia de præcepto observanda. Hoc prænotato

An extra
Parochiam
ubi est Fe-
stum, Paro-
chiani pos-
sint alibi la-
borare?

33. Quæritur I. An, quando est Festum in una Parochia, in altera autem Parochia vicina non est, possint subditi Parochie, in qua est Festum de præcepto, extra limites suæ Parochie laborare? Resp. affirmativè, prout tenet Lessius *lib. 4. de just. & jur. cap. 2. n. 55.* Navarrus *cap. 13. Manualis, n. 5.* & alij. Ratio est: quia Statuta, & consuetudines locales, sunt veluti loco affixæ; unde non ligant talia Festa Parochianos, dum exiunt extra districtum Parochie.

An etiam
exire ad
alibi labo-
randum?

34. Quinimò Navarrus *loc. cit.* asserit, posse rationabiliter teneri, eos, qui in Festi vigilia, vel etiam ipsomet Festo, à suo proprio loco in alium laborandi gratiâ exeunt, ubi Festum illud non observatur, juxta rigorem Juris non peccare. Rationem dat: quia non laborant in loco, ubi est dies Festus. Accedit, quòd tales videantur uti jure suo. Verumtamen communiter homines magis timorati in tali casu solent servare diem Festum, quamvis si ab aliquibus sententia Navarri practicaretur, non esset ipsis formandus scrupulus peccati; præsertim, si prius ante suum egressum audiant Missam, ut vulgè citatus Navarrus.

An talis
mand. exi-
sistentia-

35. Quæritur II. Antalis exiens è loco, ubi est Festum de præcepto, teneatur audire ibidem Missam, si eodem die perveniat ad locum, ubi non est dies Festus? Affirmat Navarrus *cit.*

n. s. eò quòd dies Festus, ubi aliquem apprehendit, obliget eum ad sui observantiam.

tur prius
Missam au-
dire?
Negativa
est valde
probabilis.

36. Communior tamen, & valde probabilis sententia est, talem non teneri ad Sacrum in priori loco audiendum, dummodo eodem manè sit venturus extra limites illius loci, ubi agitur dies Festus. Ratio est: quia quando præcipitur auditio Missæ, subintelligitur tacita conditio, si toto illo tempore, quo Missæ celebrantur, quis manserit in loco diei Festi, & consequenter subditus præcepto: talis autem adhuc manè est extra fines illius Parochiæ festum de præcepto celebrantis, prout supponitur: ergo.

37. Neque tenetur talis prævenire, audiendo Missam ante suum discessum: quia tunc solum tenemur prævenire, quando manente vi præcepti, seu nostrâ subiectione, videmus nos posse fore impediendos; ut cum quis manens in loco, ubi viget præceptum diei Festi, videt se horis posterioribus impeditum iri negotiorum causâ, tenetur prius audire Missam. Secus est, quando intra tempus implendi præceptum desinit esse subditus alicujus loci particularis, & reperitur extra limites illius; prout argumentatur Lessius *loc. cit. n. 56.*

Quando teneamur
prævenire
audiendo
Missam?

38. Quæritur III. An qui manè discedit ex oppido ubi non est jejunium, possit comedere carnes, quamvis vesperi, vel meridie sit venturus ad locum, ubi est jejunium de præcepto? Resp. affirmativè, eò quòd in priori loco constitutus, nondum teneatur lege jejunij posterioris loci. Non tamen e contra potest quis in loco domicilij, ubi est jejunium, vesci carnibus, si inde manè discedat, per venturus ad locum, ubi non est jejunium. Ratio est: quia tenetur legibus proprii domicilij, quamdiu in eo reperitur.

An discedens è loco,
ubi non est
jejunium,
per venturus
tamen ad
locum, ubi
est jejunium,
possit
comedere
carnes?

39. Quæritur IV. Utrum is, qui durante Quadragesimâ negotiorum causâ è loco proprii domicilij recedit, ac venit in locum, ubi ob discrepantiam novi & veteris Calendarij Quadragesima jam est peracta, teneatur eandem ibi perficere, & tamdiu abstinere à carnibus, atque jejunare, donec compleatur tota Quadragesima? Ratio dubitandi est: quia præceptum jejunij Quadragesimalis est generale; ergo obligat ubique, & ubique impleri debet. Et hujusmodi sententia affirmativa utique est magis pia, tutior, ac proinde Catholicis omnibus in præxi suadenda.

Utrum teneatur
absolvere
jejunium
Quadragesimale,
qui per-
venit ad locum,
ubi
illud jam
est absolu-
tum?

Cessante
fraude, ne-
gative re-
sponderetur.

40. Nihilominus oppositum videtur probabilius, si loquamur de iis, qui non in fraudem jejuniij, sed bonâ fide, v. g. negotiorum causâ, ab uno loco in alium commigrârunt; præsertim cum valdè difficile sit, in convictu humano seorsim ab aliis servare jejunium, & cæteris omnibus à lege jejuniij solutis, ac Festa Paschalia cum gaudio celebrantibus, adhuc jejunare, & Quadragesimam continuare; prout tenet Lessius ibidem *num. 59*, & Bonacina *disp. 1. de Legibus, quest. 1. punct. 6 num. 64.* cum aliis. Ratio generalis est; quia potest quis sese moribus eorum, quibuscum vivit, accommodare, juxta illud vulgatum, & superius jam adductum:

Si fueris Roma, Romano vivito more;

Et si sis alibi, vivito sicut ibi.

Quid, si in
fraudem je-
juniij inde
discedat?

41. Dicitur notanter, *si loquamur de iis, qui non in fraudem jejuniij &c.* Siquidem, ut dicitur c. Sedes. & c. ex tenore de Rescript. *fraus & dolus alicui patrocinari non debet*: unde non careret scrupulo peccati gravioris, si civis Landshutanus die 31. Octobris exiret ad suburbana civitatis ultra Saram, eo solùm animo, ut ibi posset vesci carnibus (siquidem in Diœcesi Ratisbonensi, ob solemnitatem S. Wolfgangi, principalis Patroni, hac die non est jejunium Vigiliæ omnium Sanctorum, sed illud pridè anticipatur) quia hoc fieret in fraudem legis, ac jejuniij Vigiliæ omnium Sanctorum totam Ecclesiam obligantis: quidquid cum nonnullis aliis contradicat Bonacina *loc. cit.* eâ ratione permotus, quòd talis videatur uti jure suo.

An econtrâ,
qui jejuniij
jam pere-
git, teneatur
rursus
jejunare?

42. Quæritur V. Utrum econtrâ is, qui explevit jejunium Quadragesimæ, vel aliud, si venerit ad locum, ubi illud necdum est peractum (prout sæpè fit itinerantibus ratione novi Calendarij non ubique recepti) teneatur ibidem rursus à carnibus abstinere, atque jejunare? Resp. cum cit. Lessio *num. 52.* & aliis, talem non teneri: quia præceptum illud jam implevit: Ecclesia verò neminem obligat ad duplex jejunium. Cavendum tamen, ne alij inde scandalizentur. Et hoc idem dicendum est de celebratione Festorum, ac similibus aliis.

Q U A E S T I O V.

Qua intentione, quibusque actibus satisfiat praecipis Legum?

43. **Q**uantum ad primam Quaestionis partem attinet, ad-
vertendum est, quod in executione operis praecipii
possimus duplicem habere intentionem; unam praestandi opus, quod praecipitur; alteram satisfaciendi praecipio per tale opus. Hoc praenotato Quaestio remanet, quanam ex his intentionibus requiratur ad satisfaciendum praecipis, seu legibus.

Intentio duplex hic distinguenda.

44. **CONCL. I.** Ut praecipitum adimpleatur, requiratur ad minimum intentio faciendi opus, quod praecipitur: sic v. g. ut quis satisfiat praecipio Divini Officii persolvendi, requiratur intentio recitandi Horas Canonicas, seu orandi, & non sufficit earum recitatio facta solo animo studendi, vel discendi. Ita Sanchez lib. 1. Decal. cap. 13. n. 2. Bonacina disp. 1. de Legibus, q. 1. punct. 10. n. 2. & alii. Ratio est: quia opera praecipita debent praestari modo humano; non praestantur autem humano modo, nisi adsit voluntas, & intentio eadem praestandi: sic enim recitatio Horarum Canoniarum facta recreationis, aut studii causa, proprie non est oratio. Idem dicendum de eo, qui negotiorum causa, vel animo meditandi intrat in templum, nihil cogitans de Missa audienda, quae interim celebratur; nam non censetur eam audivisse, cum defuerit animus ipsam audiendi.

Ut impletur praecipitum, requiritur intentio faciendi opus.

45. **CONCL. II.** Nihilominus ad satisfaciendum praecipio non requiritur intentio satisfaciendi praecipio, sed sufficit intentio praestandi opus, quod praecipitur. Ita cit. Sanchez num. 9. Suarez, Herincx disp. 3. de Legib. n. 80. & alii. Ratio est: quia lex humana tantum praecipit voluntariam operis executionem, non autem quasi reflexam implendi praecipii intentionem.

Non tamen intentio satisfaciendi praecipio.

46. Infertur proinde, quod si quis die Festo Missam reverenter audiat, non recordatus esse diem Festum, is jam satisfiat praecipio, ex communi Doctorum sententia. Quinimo, licet Missam die Festo attentè audiens, habeat expressam intentionem tunc non satisfaciendi praecipio Ecclesiae, sed aliam po-

Corollaria.

stea Missam audiendi, adhuc is satisfacit, ita ut non teneatur postmodum aliam audire, prout notant cit. Authores, & Layman cit. tract. 4. c. 4. n. 7. Suarez, & alii; quamvis nonnulli contrarium sentiant. Et eadem ratio est de Horis Canonicis: quod scrupulosus norandum est, qui cum videntur sibi inter orandum distracti, Officium vel partem Officii recitant cum proposito postea repetendi: neque enim tales tenentur repetere Officium, praesertim si eorum distractio fuit involuntaria.

Oporet fac-
men mutare
animam.

47. Fatendum tamen est, si quis in tali voluntate non satisfacendi praescepto permanferit, cum peccaturum ratione pravae suae intentionis; quam proinde tenetur deponere, animamque mutare. Similiter si quis in falsa persuasionemaneat, quasi praescepto non satisfecerit, peccabit ratione suae conscientiae erroneae, nisi vel animum mutet, aut errorem deponat, vel aliam Missam audiat, sive Horas Canonicas repetat: & idem dicendum de similibus aliis.

Potest quan-
doque ad-
impleri pra-
eceptum per
actum ex
circumstan-
tia malum.

48. CONCL. III. Potest quandoque adimpleri praesceptum per actum ex aliqua circumstantia malum. Ita Bonacina loc. cit. puncto 9. num. 1. Suarez, Sanchez, & alii. Ratio est: quia talis adimplet substantiam praescepti; ergo etiam satisfacit praescepto, quamvis peccet pro ratione pravi finis, aut circumstantiae male. Idem probatur exemplis, ac inductione: sic enim, qui jejunat ob vanam gloriam, aut ex affectu avaritiae, ut parcat sumptibus, iam satisfacit praescepto jejunii Ecclesiastici; cum abstinere ab esu carnum, & multiplici refectioe. Similiter Sacerdos, qui Missam celebrat in statu peccati mortalis, satisfacit & suae obligationi, & praescepto audiendi Missam die Festivo, non obstante, quod gravissime peccet: siquidem ponendo actum praesceptum iam adimplet quis id, quod injungebatur, & consequenter satisfacit etiam praescepto.

Solvitur
objectio.

49. Nec obstat, quod talis non adimpleat modum ac finem praescepti, qui est honorare Deum per actum praesceptum. Responsum enim, hoc neutiquam obstat: quia modus non cadit sub praescepto, dummodo non sit de intrinseca ratione actus praescepti. Et hoc idem dicendum de fine, juxta illud commune dictum Theologorum: *Finis praescepti non cadit sub praescepto.*

Nisi modus
sit de intrin-
seca ratione
actus pra-
ecepti.

50. Additur tamen, nisi modus sit de intrinseca ratione actus praescepti: nam quando modus est de intrinseca ratione actus praescepti, nequit adimpleri praesceptum non adimpleto modo. Sic sacrilege confitens, non satisfacit praescepto Paschalis Confessionis;

nis; quia ad Sacramentum Poenitentiae, tanquam partes ipsius, necessariò debent concurrere contritio, & confessio omnium peccatorum. Similiter, si quis dormiens die Festo assistat Missae, ne utquam satisfacit praecepto Ecclesiae: quia ad devotam Missae auditionem requiritur, ut quis assistat modo humano, seu cum advertentia rationis, quod in dormiente non fit. Idem accidit in similibus casibus.

51. CONCL. IV. Possumus uno eodemque actu pluribus praeceptis satisfacere, nisi aliud colligatur ex mente praecipientis. Ita Sanchez *loc. cit. cap. 14. num. 5.* Herincx *num. 85.* & alii. Paret hoc ex quotidiana praxi: sic enim, qui obligatur ad recitandas Horas Canonicas ratione Ordinis sacri, simulque Beneficii Ecclesiastici, satisfacit unâ recitatione. Similiter quando Dominica, ac dies Festus de praecepto, incidunt in eundem diem, non tenetur quis audire duas Missas. Insuper qui vovit jejunare die Veneris, satisfacit unico jejunio, quamvis in eundem diem incidant Quatuor anni Tempora, vel Vigilia alicujus Sancti. Et hoc ipsum generaliter contingit in illis casibus, quando obligatio plurium praeceptorum cadit super eandem materiam.

52. Dicitur notanter, nisi aliud colligatur ex mente praecipientis. Sic enim in primis non possumus unicâ solutione satisfacere pluribus obligationibus, seu debitis Justitiae: nam qui debet alteri ex duplici obligatione bis centum florenos, non satisfacit, si semel dat centum. Ratio est: quia in debitis Justitiae attenditur aequalitas rei ad rem; non potest autem unum centum esse aequale debitis plurium centum. Secus est in debitis legalibus, utpote in quibus attenditur mens & intentio legislatoris, quae saepius ferri potest in unum idemque opus.

53. Similiter, si cuipiam pro poenitentia Sacramentali injungantur tria Rosaria, is non satisfacit recitando unicum Rosarium: quia circa hoc clara est intentio, & mens Confessarii praecipientis. Quinimò si Confessarius pro poenitentia injungat auditionem Missae, censetur (nisi oppositum aliundè colligatur) velle obligare ad aliam auditionem Missae ab ea, quam quis die Festo audire tenetur: secus, si imponat quotidianam auditionem Missae, nam tunc satisfaceret poenitens unicâ in Festis auditâ; quia hæc praesumitur fuisse intentio Confessarii, nisi is aliud expressisset.

54. CONCL. V. Insuper possumus eodem tempore per diversos actus satisfacere pluribus praeceptis, quoties unus actus non

Potest quoad
doque uno
actu satis-
fieri pluri-
bus praecep-
tis.

Est hoc in
debitis ju-
stitiae.

Quid de
Poenitentia
Sacramen-
tali?

An eodem
tempore per
non plures actus

possit satisfac-
fieri pluribus præcep-
tis?

Corollarium.

non impedit alium. Ita Sanchez, Bonacina, & alii passim. Ratio est: quia ille præcepto satisfacit, qui facit id, quod præceptum est: sed quoties unus actus non impedit alium, possit eodem tempore facere, quod pluribus præceptis est injunctum; ergo.

55. Sic qui tempore Missæ recitat Horas Canonicas, satisfacit præcepto Missæ audiendæ ratione diei Festi, utpote quam devotè audit sub ea recitando Horas Canonicas; simulque præcepto Officii Divini, utpote quod devotè recitat, sicque eodem tempore præstat diversos actus, quorum unus non impedit alterum. Et hæc limitatio idcirco additur, quia si unus actus exercitium alterius impediret, clarum est, non posse eodem tempore per diversos actus pluribus præceptis satisfacere.

DISTINCTIO IV.

De Interpretatione, Dispensatione, ac
Revocatione Legum.

QUÆSTIO I.

De interpretatione Legum; ubi & de Epicheja.

Interpretatio, quid?

1. Interpretatio aliud non est, quam verbi vel sententiæ per aliud clarius explicatio; unde tunc fit Interpretatio legis, quando ipsa per alia verba clariora explicatur.

Interpretatio legum duplex, authentica, & doctrinalis.

2. Cæterum Interpretatio legum generatim duplex est, una necessaria, seu authentica, cui nempe necessariò est acquiescendum; & talis est illa, quam Princeps seu legislator, aut eius successor, in suis legibus dedit. De hac interpretatione intelligendum est illud, quod habetur L. 1. C. de Legibus, juncto Summario ibidem: *Ejus est legem interpretari, cujus est condere.* Et c. Inter alia. de Sent. excommunicat. ibi *Ut unde jus prodiit interpretatio quoque procedat.* Alia Interpretatio legis dicitur doctrinalis, scholastica, seu magisterialis; & talem possunt, ac solent dare Doctores, atque Authores diversorum Librorum, quæ tamen probabilitatem duntaxat affert, non necessitatem: unde huic necessariò inhaerendum non est, nisi sit communis Doctorum consensus, ac alia meliora
Juris

Juris fundamenta non suppetant. Porro ut hujusmodi Interpretatio doctrinalis melius fiat, pro ea ritè ordinanda communiter solent dari quædam regulæ. Hinc sit

3. CONCL. I. Interpretatio legum potius menti legislatoris, quam verbis convenire debet. Ita Doctores communiter: *nam, ut dicitur l. cire. ff. de Legibus: Scire leges non hoc est, verba earum tenere; sed vim ac potestatem.* Et Regul. 88. Juris in 6. *Certum est, quòd is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.* Hæc potius menti legislatoris, quam verbis convenire debet.

4. Cæterùm mens legislatoris ex ratione in lege posita præcipuè cognoscitur. Hinc c. *Intelligentia, de Verb. significat.* dicitur: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed res est sermo subjectus.* Unde illud vulgatum: *Ratio legis est anima legis.* Mens legislatoris unde præcipuè cognoscatur?

5. CONCL. II. Verba generalia legis generaliter sunt accipienda: sive, Jus generaliter & indistinctè loquens, generaliter & indistinctè est intelligendum, nisi per aliud distinguatur. Ita rursùm Doctores communiter. Hinc illud receptissimum: *Ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus,* prout loquitur Summarium. l. *De pretio ff. de Publiciana in rem actione.* Intellige, nisi jus illud per aliud distinguatur (quæ limitatio notanter in Conclusionè additur) nam secùs est dicendum, quando una lex generalis per aliam specialem, aut per rationis ac circumstantiarum diversitatem distinguitur. Verba generalia generaliter intelligenda, quomodo?

6. CONCL. III. Lex pœnalis, & omnis alia odiosa, in dubio strictè interpretanda est, nec facîle extendenda ultra casum & personas expressas. Ita unanimis Doctorum: siquidem juxta reg. 15. Juris in 6. *Odia restringi, & favores convenit ampliari.* Et reg. 49. eod. *In pœnis benignior est interpretatio facienda.* Dicitur notanter, *in dubio strictè interpretanda est &c.* Quia si verba legis pœnalis, aut alterius odiosæ, eiusque mens adeò clara sint, ut salvâ ratione recti sermonis non possint aliam interpretationem habere, lex erit observanda, non obitante, quòd odiosa & durior appareat; prout inter alia desumitur ex l. *Prospexit. ff. Qui, & à quibus manumissio.* ibi: *Quod quidem perquam durum est; sed ita lex scripta est.* Lex pœnalis, & odiosa, strictè interpretanda.

7. Ex hac Conclusionè inferunt Doctores, quòd verba legis pœnalis intelligi debeant cum effectu, arg. c. *Hec autem verba, de pœnit. dist. 1.* ibi: *Hec autem verba cum effectu accipimus.* Sic Ex communicationem in percussores Clericorum latam non incur- Unde verba ejus accipienda cum effectu,

P
ric

Limitatur
in crimine
læsæ Maje-
statis, &c.

rit, qui Clericum voluit percutere, sed non potuit; quia voluntas, seu conatus, non punitur sine effectu. Excipe tamen crimen læsæ Majestatis, l. *Quisquis. C. Ad legem Juliam Majestatis*, & nonnulla alia crimina in Jure specialiter expressa: siquidem quoad talia etiam ipsi conatui, seu voluntati in opus exterius prodeunti à Legibus Civilibus, & sacris Canonibus, certæ poenæ fuerunt decretæ, non obitante, quòd ea crimina non fuerint opere externo completa; idque factum est ob summam perniciem, quam Reipublicæ inferre solent.

Leges favo-
rabiles ampli-
è sunt in-
terpretan-
dæ.

8. CONCL. IV. Leges favorabiles ampliè sunt interpretandæ: sive, in materia favorabili verba accipi debent secundum amplam suam significationem. Siquidem juxta citatam reg. 15. juris in 6. *Odiare stringi, & favores conveniè ampliari*. Intellige, nisi aliud exprimat, vel appareat ex verbis legis, seu dispositionis. Sic in materia odiosa nomine Clericorum non comprehenduntur Episcopi, c. *Quia periculosum. de Sentent. excomm. in 6.* Neque Canonici, aut alii in Dignitate Ecclesiastica constituti, arg. c. *Sedes. de Rescriptis in 6.* Neque Religiosi, arg. *Clem. 1. De sup- plenda neglig. Pralat. cum concordantiis*: benè tamen in materia favorabili. Similiter sub nomine Populi in materia poenali non comprehenditur Clerus, ac proinde interdicto Populo non censetur interdictus Clerus, nisi secus fuerit expressum. c. *Si sententia. de Sent. excomm. in 6.* tamen in materia favorabili nomen Populi comprehendit non tantum Sæculares, sed etiam Clericos, ac Regulares. Idem dicendum de aliis similibus. Quantum nunc attinet ad alteram Quæstionis partem,

Nomine
Clericorum,
& Populi,
qui com-
prehendun-
tur?

Epicheia,
quid?

9. Quæres, quid sit Epicheia? Resp. Epicheia est benigna legis interpretatio secundum æquam & bonum, declarans, casum aliquem particularem ex mente legislatoris ob suas circumstantias speciales sub lege universaliter lata non esse comprehensum. *Nam in omnibus causis potior debet esse ratio æquitatis, quam stricti juris*, l. *Placuit. C. de Judiciis*.

Et quomo-
do differat
ab interpre-
tatione le-
gis?

10. Differt autem Epicheia ab Interpretatione legis. Siquidem per hanc interpretamur verba legis, quando sunt obscura & ambigua: per Epicheiam verò interpretamur mentem legislatoris, ubi constat de universali verborum sensu, dubitatur autem de mente legislatoris, utrum nempe is talem casum particularem ob certas circumstantias voluerit, vel potuerit, comprehendere sub generali locutione legis.

11. Et quidem quandoque esse locum Epicheiæ in casu aliquo particulari ob certas circumstantias concurrentes, communiter tenent Doctores. Ratio est: quia de iis, quæ fortè uno aliquo casu accidere possunt, jura non constituuntur, l. 4. & duabus seqq. ff. de Legibus. Etenim legislator in lege ferenda communem spectat utilitatem, ac pròinde ad id præsertim attendit, quod ut plurimum accidere solet: sed possunt aliqui casus particulares occurrere, & quandoque fortuito, in quibus lex illa generaliter lata deficiat, ita quidem, ut non solum non obliget, sed neque licitè servari possit; unde ipsa est tunc corrigenda per Epicheiam. Sic enim, si lege Civili cautum sit, ne tempore hostili portæ civitatis aperiantur, nihilominus eæ per Epicheiam possunt ac debent aperiri, si cives hostium impetum fugientes in civitatem se recipere volunt: & idem in plurimis aliis.

Haberquãdoque locum.

QUÆSTIO II.

De Dispensatione Legum, & variis ipsam concernentibus.

12. **C**ONCL. I. *Dispensatio est juris communis relaxatio facta cum causæ cognitione ab eo, qui jus habet dispensandi.* Ita Glossa c. *Requiritis. 1. quest. 7.* & Doctores communiter.

Dispensatio, quid?

13. **C**ONCL. II. Papa potest dispensare in omni Jure Ecclesiastico, non autem in Lege Divina. Ita omnes Theologi. Ratio est: quia in primis legislator, vel eius successor, potest dispensare in propria lege; siquidem ejusdem est ligare, & solvere. Econtra verò inferior non potest tollere, aut relaxare legem superioris: atqui Papa, utpote homo, est inferior respectu Dei, ut patet. Et hinc Papa nequit dispensare in præceptis Decalogi, ut v. g. furtum sit licitum, aut perjurium, & hujusmodi.

Papa dispensat in omni lege Ecclesiastica, non verò Divina.

14. Quo tamen non obstante, interdum in Lege Divina positiva habet locum interpretatio, quòd ea ob certas circumstantias hinc & nunc per se ipsam obligare cesset: quo modo Judæi interpretati sunt, præceptum Divinum de Sabbato custodiendo non obligare, sed eis licitum esse pugnare, si ipsis die Sabbati pugna inferatur ab hostibus, ne alioquin citius disperdantur à terrâ; ut legitur 1. Machab. cap. 2. vers. 41.

Potest tamè legem Divinam interpretari.

Legislator, ejusque successor, dispensat in propria lege.
 15. CONCL. III. Quilibet Legislator, aut ipsius Superior, vel Successor in jurisdictione, potest cum suis subditis in lege propria dispensare. Ita communis. Ratio est: quia obligatio legis humanæ inducitur per voluntatem legitimi Superioris præcipientis; ergo etiam per ipsius voluntatem potest auferri: nam *Omnis res, per quasunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, cap. 1. de Reg. Juris.

Inferior nequit dispensare in lege superioris, nisi in certis casibus, &c.
 16. CONCL. IV. Inferior non potest dispensare in lege Superioris, nisi in certis casibus ex permissione Juris, aut delegatione Superioris sibi facta, vel expresse privilegio, aut legitimâ consuetudine, ejusmodi potestatem dispensandi obtinuerit. Ita certa, & communis: quia *lex Superioris per inferiorem tolli non potest*; ut dicitur in *Clem. Ne Romani. de Election.*

Corollarium.
 17. Inferitur proinde, quod Episcopus in Jure communi, aut Lege Pontificia nequeat dispensare, nisi hujusmodi potestas dispensandi sibi competat ex permissione Juris communis, vel delegatione Summi Pontificis, sive ex privilegio, aut longæva consuetudine. Quod notanter additur: quia ex hujusmodi capitibus possunt Episcopi ex causa rationabili dispensare circa observationem Festorum, ac jejuniorum totius Ecclesiæ, & in pluribus casibus, de quibus alii.

Dispensatio à legislatore concessa sine causa, est valida.
 18. CONCL. V. Dispensatio in lege humana, si concedatur sine justa causa à Legislatore, vel ipsius Successore, aut Superiore, valida est, sed non licita. Ita Herincx *disp. 4. de Leg. quest. 1. n. 14.* Bonacina *disp. 1. de Legib. quest. 2. puncto 3.* Sanchez, Filiucius, alique communiter, contra Vasquez. & nonnullos alios, qui ejusmodi dispensationem aiunt esse invalidam. Ratio primæ partis est: quia obligatio legis pendet à voluntate legislatoris; ergo si ipse vult aliquem, etiam sine justa causa, eximere ab obligatione legis, valebit ejusmodi dispensatio, seu exemptio.

Sed non licita.
 19. Altera verò pars ex eò patet. Tum quia ejusmodi dispensatio non caret periculo scandali: tum quia dispensans sine causa, imprudenter utitur suâ potestate, & temerè eximit partem ab ordine totius corporis; nam *turpis est omnis pars suo universo non congruens. c. Quæ contra. dist. 8.*

An etiam peccet utens tali dispensatione?
 20. Addunt multi Doctores, quod non solum peccet legislator sine justa causa in propria lege dispensans, sed etiam qui talem dispensationem postulat, aut eadem utitur: quamvis, an tale peccatum, sit ex genere suo mortale, vel duntaxat veniale, iidem postmodum inter se variant; & plures velint per se loquen-

quando, ac secluso scandalo, id esse duntaxat peccatum veniale. Sed verius est, utentem tali dispensatione (sub datâ limitatione) nullatenus peccare: quia per eam, utpote validam, jam est exemptus à lege; simulque talis habet legitimam causam sese cæteris non conformandi, videlicet dispensationem, prout notat cit. Herincx. num. 15. allegans Rodriquez, Navarrum, & alios.

21. CONCL. VI. Quòd si verò Inferior sine iusta causa dispense in lege Superioris, v. g. Episcopus in Lege Pontificia, irrita est dispensatio. Ita communis. Ratio est: quia Inferior non habet potestatem dispensandi in lege Superioris, nisi quatenus ipsi à Superiore concessa est facultas dispensandi: atqui non est verisimile, Superiorem velle concedere Inferiori potestatem dispensandi sine iusta causa; cum hoc esset in præjudicium boni communis, simulque talis facultas adverteretur fini legis.

Irrita est dispensatio concessa sine iusta causa ab inferiore in lege superioris.

22. Inferitur proinde I. Eum, cum quo Inferior dispensavit absque iusta causa in lege Superioris, non posse uti dispensatione: nam dispensatio est invalida, & consequenter ille, cum quo fuit dispensatum, non est exemptus ab obligatione legis.

Corollaria.

23. Inferitur II. Etiam invalidam fore dispensationem à Summo Pontifice, vel ejus Delegato impetratam in Votis, ac Juramentis, si ejusmodi dispensatio impetrata fuit per subreptionem, id est, narratâ falsâ causâ, aut tacitâ veritatē necessario exprimentâ. Ratio est: tum quia hic non intervenit iusta causa dispensandi, eò quòd causa illa non subsistat. Tum quia Deus Ecclesiæ Prælatis contulit ejusmodi potestatem dispensandi in ædificationem, & non in destructionem, 2 Corinth. cap. 13. v. 10. Atqui hoc fieret, si ipsi absque ulla causa possent in Votis, Juramentis, & hujusmodi dispensare; nam id non tam foret dispensare, quàm dissipare.

Dispensatio subreptitiè obtenta non valet.

24. Et hac de causa, si Summus Pontifex cum aliquo dispenset ad factam præviam ejus supplicationem, solent communiter hujusmodi clausulæ in litteris dispensationis addi: *Si ita est, Si preces veritate nitantur.* Quinimò licet tales clausulæ expressè non apponantur, semper tamen tacitè intelliguntur; prout clarè habetur decisum cap. 2. de Rescriptis. Et hæc servatâ proportionem sunt intelligenda de alijs dispensationibus, quæ quandoque impetrantur ab inferioribus Prælatis Ecclesiæ, vel Legatis Summi Pontificis, aut (pro Foro conscientie) à Confessarijs tempore Jubilæi, si ve alijs habentibus potestatem dispensandi.

In dispensationibus clausula, si preces veritate nitantur, vel exprimitur, vel subintelligitur.

25. Quæres, quomodo sit intelligendum, Papam posse di-

Quomodo dispensare.

Papa censetur dispensare in votis, & c. cum tamen hæc obligent iure Divino? dispensare ex gravi causa in Votis, Juramentis, Matrimonio rato, & hujusmodi; cum tamen obligatio Voti ac Juramenti sit de Jure Divino, prout & Matrimonium Jure Divino est indissolubile, Papa autem in Jure Divino nequeat dispensare, juxta dicta. Resp. in solutione hujus instantiæ Doctores variare. Nam in primis dicunt aliqui, quos sequitur Fagnanus in c. Dudum, n. 24. de Elect. in hujusmodi casibus Papam propriè non dispensare, sed tantùm declarare, seu interpretari, Jus Divinum ob aliquam necessitatem gravem, aut aliam circumstantiam, in illo speciali casu non obligare; prout in simili num. 14. dictum est de Judæis interpretantibus præceptum Divinum quoad observationem Sabbati. Verùm hæc sententia ex eo non placet: quia in dispensatione Votorum requiritur potestas jurisdictionis, ut constat ex praxi: atqui hæc non requireretur, si tantùm interveniret interpretatio Juris Divini, cum hæc solùm requirat prudentiam, cujus est actus; idemque liquet ex allato exemplo de Judæis, dictum præceptum Divinum absque alia jurisdictione interpretantibus.

Responsio
veterior.

26. Alio modo respondet Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 24. n. 5. & lib. 8. disp. 6. n. 6. cum aliis, docens, quòd duplex sit Jus naturale Divinum: aliud absolutum, ut de non fornicando, non mentiendo; & in hoc Pontifex nullo modo dispensat. Aliud fundatum in actu, vel contractu humano, ut Votum, Matrimonium ratum; & in hoc potest dispensare. Sed tunc non propriè dispensat Papa in Jure Divino, tollendo huius obligationem (Jus enim Divinum est, ut qui Votum habet, id impleat; & hoc semper manet) sed dispensat tollendo obligationis fundamentum, quatenus Papa loco Dei remittit jus, vi Voti v. g. Deo acquisitum; quo facto evanescit Juris Divini circa illud Votum obligatio. Et hoc ampliùs declarat Herincx disp. 1. de Legibus, quest. 6. n. 54. Quia (inquit) in dispensatione Votorum tantùm concurrat remissio partis, cui facta est promissio: Deus enim per suum in terris Vicarium remittit, seu condonat jus sibi ex promissione acquisitum: facta autem partis remissione cessat Voti, seu talis promissionis obligatio; quemadmodum etiam alia promissio, sive contractus civilis, non obstante, quòd Jure naturæ obliget ad sui impletionem, dissolvitur, atque obligare cessat parte jus suum remittente. Concordant dicenda inferiùs (b) Tract. 6. Dist. 2. n. 23. (b) explicando conditiones in omni Juramento, & Voto, tacitè subintellectas, quarum tertia est hæc: Nisi is, in cujus gratiam & uti.

utilitatem juratum (vel Votum factum) est, obligationem remittat: hoc enim facto cessabit illius obligatio, cum quilibet suo juri renunciare valeat.

QUÆSTIO III.

De Revocatione Legum.

27. **N**Orandum, quod hæc tria inter se differant, videlicet Abrogatio, Derogatio, & Irritatio legis. *Abrogatio* quippe legis fit, quando lex totaliter cassatur, & tollitur. *Derogatio legis* e contra est, cum lex ex parte solum tollitur, quatenus legislator unum, vel alterum legis articulum mutat, aut à generali constitutione certos casus speciales excipit; juxta quod l. *Derogatur*. ff. de Verb. signif. dicitur: *Derogatur legi, cum pars detrahatur; abrogatur legi, cum prorsus tollitur.* Tandem *Irritatio legis* fit, quando lex ab inferiori Magistratu constituta, auctoritate Superioris rescinditur, seu irrita & nullius roboris esse declaratur: ut si leges ab Episcopo latæ auctoritate summi Pontificis annullentur, seu irritentur.

Abrogatio, Derogatio, & Irritatio legis quid, & quomodo differant?

28. **CONCL. I.** Leges semel latæ possunt denuò justis de causis revocari, idque potest fieri tum per ipsum legislatorem, tum per eius successorem. Ita omnes Doctores, atque constat ex praxi: sic enim multæ leges antiquiores tam in Jure Civili, quam Canonico reperiuntur, quæ fuerunt revocatæ per alias posteriores; ut taceamus alias Constitutiones tum Pontificias, tum Imperiales, quæ justis de causis per Successores fuerunt revocatæ.

Leges semel latæ possunt justis de causis revocari.

29. Dicitur, *justis de causis*. Quia non nisi gravi de causa leges, legitimâ auctoritate conditæ, sunt immutandæ: siquidem novitates plerumque querelas, & discordias pariunt; ac proinde, uti l. 3. ff. de Constit. Princip. notatur, *in rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum visum est.* Porro justæ causæ mutandi legem sunt, si experienciâ teste constet, legem aliquam, quæ à principio sperabatur futura utilis, non expedire Republicæ: aut si quidem à principio fuerat utilis, & postmodum mutatis rerum circumstantiis desinat esse utilis, & communitati conveniens. Leges enim debent juxta exigentiam locorum, temporum, & conditionem personarum constitui: unde juxta horum diversitatem nonnunquam variæ eduntur

Quæ sint ejusmodi justæ causæ?

tur leges, atque etiam priores temperantur, suppleantur, & corriguntur per posteriores. Hinc illud vulgatum Canonistarum dictum: *Concorda tempora, & concordabis iura*, arg. c. *Si peccaverit. 2. q. 1. junctâ Glossâ c. Si Ecclesia. 5. Temporibus. 23. q. 4.*

Nova lex
generaliter
lata, tollit
priorem
contrariam.

30. CONCL. II. Nova lex, seu Constitutio generalis Principis, tollit legem priorem contrariam, etiam si de ipsa non faciat mentionem. Ita habetur expressum in Jure Canonico *cap. 1. de Constitut. in 6.* Accedit ratio: quia Princeps non censetur ignorare legem communem priorem; ergo, dum novam statuit contrariam, aliam ipso facto revocare dignoscitur.

Nisi prior sit
specialiter
loquens.

31. Cæterum hæc Conclusio intelligenda est de lege priori generaliter lata. Nam in primis lex prior specialiter loquens non tollitur per legem posteriorem generaliter loquentem, sed hæc per illam distinguitur: sic v. g. leges generales de testamentis editæ, non comprehendunt testamenta ad pias causas, aut testamenta militum, vel alia privilegiata, quia de his habentur speciales leges: idem dicendum de aliis hujusmodi.

An tollat
consuetudi-
nes, vel sta-
tuta parti-
cularia lo-
corum?

32. Insuper ab hac generali doctrina sunt excipiendæ rationabiles consuetudines, & particularia Statuta locorum: siquidem per legem generaliter latam non censetur Papa, vel alius legislator, velle derogare particularibus locorum vel personarum Statutis, aut consuetudinibus rationabilibus, neque eadem revocare, nisi id exprimat. Ita enim habetur expresse decisum *cit. cap. 1. de Constitut. in 6.* Quia talia particularia Statuta, & consuetudines locorum, censetur legislator probabiliter ignorare, unde non videtur velle quidpiam statuere de ipsis, nisi id exprimat. Dicitur notanter, *nisi id exprimat*: nam si legislator exprimat, velle se derogare etiam particularibus locorum consuetudinibus, aut Statutis, reverà etiam istis derogatur. Id autem fit per hujusmodi clausulas in lege appositas, *Nullâ obstante consuetudine contrariâ*: sive, *Non obstantibus quibuscunque constitutionibus locorum*, aut hujusmodi.

An, & quan-
do cessante
causâ legis,
cesset ipsa
lex?

33. Quæres an cessante causâ legis, lex quoque ipsa cessare videatur? Resp. Cessante causâ motivâ seu finali legis adæquatâ, sive in totum, & respectu totius comunitatis, cessat etiam obligatio legis, etiam si non adsit aliud decretum, aut revocatio Principis. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia *cessante causâ, cessat effectus*: prout habetur c. *Cum cessante. de Appellar.* Accedit, quod lex non obliget ultra mentem legislatoris: atqui legislator non præsumitur velle obligare ad observantiam legis, quan-
do

do cessat causa motiva legis adaequata, seu in totum, ac respectu totius communitatis; quia tunc cessaret finis legis; ergo.

34. Dicitur, *cessante causa motiva adaequata, sive in totum*. Quia si ob plures causas motivas lex condita sit, & una causa cesset manentibus caeteris, non cessat obligatio legis. Sic v. g. cessante una causa, propter quam imposita sunt tributa, non illico cessat obligatio solvendi tributa, si aliae causae eorum perseverent. Et additur, *& respectu totius communitatis*: quia factis est dicendum, si causa legis cesset solummodo respectu particularis personae, seu in casu particulari. Ratio est: quia lex non respicit singularem tantummodo personas, sed totam communitatem; ergo adhuc manet eius obligatio, non obstante, quod causa ipsius respectu particularis personae, vel causae cessarit. Quinimo, quando dubitatur, utrum causa legis cessaverit in totum, & respectu totius communitatis, ac per consequens, an cessaverit obligatio legis, nec ne, praesumendum erit in favorem legis, & quod adhuc obliget: si quidem in dubio melior est conditio possidentis: atqui in tali casu lex possidet, cum conitet, legem latam esse, & dubitetur de ipsius sublatione; ergo.

Declaratur, & limitatur data responsio.

Q U A E S T I O I V .

Quomodo Leges tollantur per contrariam Consuetudinem?

35. **C**onsuetudo aliis verbis dicitur *Ius non scriptum*, ad differentiam Legum, seu Constitutionum, quae appellantur *Ius scriptum*. Porro generatim Consuetudo dupliciter sumitur; primo pro ipso usu, seu frequentatis actibus alicujus communitatis, & a nonnullis appellatur *Consuetudo facti*: secundo pro ipsomet jure, quod tandem ex eiusmodi diuturno usu, & frequentatis actibus nascitur. Et hoc posteriori modo *Consuetudo* aliud non est, quam jus quoddam moribus constitutum, quod pro lege suscipitur: in qua acceptione sermo nunc est de Consuetudine.

Consuetudo sumitur dupliciter.

36. Consuetudo generatim sumpta dividitur tripliciter, nempe in eam, quae est praeter legem, secundum legem, & contra legem. *Consuetudo praeter legem* (quae & *juris constitutiva* dicitur) est illa, quae reperitur in casibus a jure non decisis: unde hujus Consuetudinis vis est, constituere jus novum, ubi nulla lex posita fuit. *Consuetudo secundum legem* est, quae legem jam praesistentem supponit,

Consuetudo triplex, praeter legem, secundum legem, & contra legem.

Q

ponit, eamque vel deducit in usum, vel si ambigua est, interpretatur: & de hac loquitur illud commune dictum, *Consuetudo est optima legum interpres*, c. Cum dilectus. de Consuet. & L. 36. ff. de Legibus. Tandem *Consuetudo contra legem* (quæ & *Desuetudo*, seu *Consuetudo legi contraria* dicitur) est illa, qua lex vel usu nunquam recepta fuit, vel jam recepta usu contrario denuò tollitur, & abrogatur: & de hac præcipuè sermo est in proposito.

Lex humana
potest tolli
per consue-
tudinem
contrariam,
rationabilè
ramen & le-
gitimè præ-
scriptam,

37. CONCL. I. Lex humana potest tolli per consuetudinem contrariam, dummodò ea sit rationabilis, ac legitimè præscripta. Ita omnes Doctores, & habetur expressè *cap. ult. de Consuetudine*, cum concordantiis. Dicitur notanter, *lex humana*: siquidem contra legem naturalem, ac Divinam, nulla currit consuetudo, quæ potius dicenda esset corruptela; quinimò *tantiò graviora sunt peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, ut cit. *cap. ult.* notatur. Hinc prava consuetudo pejerandi, blasphemandi, vel fornicandi, nunquam potest tollere legem Divinam de non pejerando, blasphemando, aut fornicando.

Quæ con-
suetudo
censetur
rationabi-
lis?

38. CONCL. II. Ea consuetudo generatim loquendo censetur rationabilis, quæ nec Juri naturali, aut Divino adversatur, neque Jure Canonico reprobatur, neque peccandi licentiam aut occasionem præbet, neque aliâ ratione communi utilitati perniciosa est: quæ verò in aliquo horum deficit, censetur irrationabilis, & consequenter nunquam potest induci per actus legi contrarios. Ita Layman *lib. 1. tract. 4. c. 24.* & alij.

Solvitur in-
stantia.

39. Nec dicas. Omnis lex debet esse rationabilis, & justa; ergo hoc ipso quælibet consuetudo legi contraria erit irrationabilis, atque injusta. Resp. enim negando consequentiam: quia nihil impedit, quòd lex secundum unam rationem, & in ordine ad certum finem seu respectum fuerit rationabilis, simulque consuetudo eidem contraria secundum aliam rationem, ac sub diverso respectu ac fine, etiam sit rationabilis: sic enim duæ contrariæ leges solent pariter esse rationabiles, prout videre est in mutatione, seu revocatione legum.

Consuetu-
do, quomo-
do dicatur
legitimè
præscripta?

40. CONCL. III. Consuetudo dicitur legitimè præscripta in tantum, quatenus tempore à legibus definito est continuata. Ita communis. Ratio est, quia consuetudo legitimè præscripta idem est, ac usus longævus, seu longa consuetudo, prout patet ex *c. Cum consuetudinis. & cap. ult. de Consuet.* cum concordantiis. Quod ut magis intelligatur,

Per consue-

41. Quæres, quantum temporis requiratur, & sufficiat, ut con-

consuetudo censeatur legitime praescripta, ita ut legem aboleat? ^{tudinaem}
Resp. I. Ad consuetudinem contra legem Civilem Principe ^{contraria}
ignorante inducendam requiritur, & sufficit decennium ^{decennio} Ita
communis. Ratio est: quia consuetudo, ut derogat legi Civili, ^{abrogatur}
debet esse longa, quae & sufficit, arg. L. 1. C. *Qua sit longa consuetudo:*
atqui per longam consuetudinem intelligitur illa, quae decennio
duravit; nam decennium in Jure vocatur longum tempus. ^{l. x Civilis.}
Super longi, C. de Praescript. ibi: Super longi temporis praescriptione, quae ex de-
cem annis introduciuntur.

42. Resp. II. Loquendo de Legibus Ecclesiasticis, seu Ca- ^{An decenni-}
nonicis, quamvis multi Doctores distinguendum censeant in- ^{um pariter}
ter legem receptam, & nunquam receptam; & hanc quidem de- ^{sufficiat ad}
cennium per contrariam consuetudinem tolli concedant, ad illam ^{tollendam}
autem tollendam requiri quadraginta annos, asserant: ut volunt ^{legem Ca-}
Ludov. Engel *tit. de Consuetud. n. 15.* Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 3. n. 4.* ^{nonicam?}
Navarrus, Zoësius, & alij plures. Nihilominus probabilius vi-
detur, iurique conformius non esse opus memoratâ distinctione,
sed generaliter ad abrogandam quamcunque legem Ecclesiasti-
cam vi contrariae consuetudinis, rationabilis tamen, sufficere de-
cennium. Ita Lessius *lib. 2. de just. & jure, cap. 6. num. 46.* Pirhing
tit. De Consuetud. n. 39. Christoph. Haunoldus *tract. 1. cap. 3. Controv. 2.*
n. 130. Sannig *distinct. 4. de Legibus, quaest. 1. n. 5.* & innuit Herincx
disp. 3. de Legibus quaest. 16. n. 217.

43. Ratio hujus posterioris sententiae est: quia ubi Jus non ^{Probatur}
distinguit, neque nos distinguere debemus: sed Jus nullibi di- ^{sententia}
stinguit inter legem Canonicam usu receptam, & non receptam; ^{affirmativa.}
ergo. Deinde cum acceptatio populi non requiratur ad intrin-
secam constitutionem legis humanae, ut dictum est superius (c) ^{(c) Dist.}
parum refert, num lex Pontificia sit aliquando recepta, nec ne; ^{1. quaest. 4.}
cum utraque jam habeat suam intrinsecam, & substantialem fir- ^{per totum.}
mitatem ac robur obligandi. Confirmatur eadem sententia:
quia non est inducenda discrepantia inter Jus Civile & Canoni-
cum, ubi non habetur expressa dispositio Juris in contrarium. *arg.*
c. 1. De novi operis nuntiatio. atqui ad abrogandam legem Civilem
per contrariam consuetudinem sufficit decennium, ut dictum
num. 41. & in Jure Canonico quoad hoc non reperitur expressa
dispositio in contrarium; ergo.

44. Nec obitat quod *c. Auditis. de Praescript. & c. Cum Ecclesia.* ^{Solvuntur}
de Causa possess. & alibi, ad praescribendum contra bona, & jura Ec- ^{objectiones.}
clesiastica requiratur spatium quadraginta annorum. Resp. enim,
ibi

Q 2

ibi sermonem esse de præscriptione contra bona immobilia Ecclesiarum, atq; earum iura, utpote quæ sunt inftar bonorum immobilium; prout desumitur ex ipsometextu: non autem de præscriptione contra leges Ecclesiasticas, sive Pontificias. Alioquin enim, cum contra Romanam Ecclesiam non currat nisi sola centenaria præscriptio, c. *Cum vobis, de Præscript.* & alibi, leges Papales non nisi centenariâ præscriptione, seu consuetudine in contrarium, abrogari possent; quod est contra communem Doctorum.

TRACTATUS III. DE PECCATIS.

Ratio ordinis.

1. **P**osteaquàm visum est de Actibus Humanis generatim, nec non & de Conscientia, utpote Regula proxima eorundem, simulque de Legibus, quæ sunt Regula remota atque extrinseca ipsorum: merito subiungitur præsens Tractatus de Peccatis, utpote quæ fiunt per recessum à memoratis actionum nostrarum Regulis, ipsaque Lege Divina. Nam, ut inquit D. Ambrosius lib. de Paradiso, cap. 8. *Quid est peccatum, nisi prævaricatio legis Divinae, & celestium inobedientia præceptorum?* Pro ut id ipsum uberius declarabitur in progressu.

DISTINCTIO I.

De diversitate, & distinctione Peccatorum,

QUÆSTIO I.

Qua ratione Peccatum dividatur?

Peccatum generalissimè.

2. **N**on loquimur hic de peccato generalissimè sumpto, ac prout non solum reperitur in anima seu moribus, sed etiam in arte & naturâ: in qua acceptione generalissima